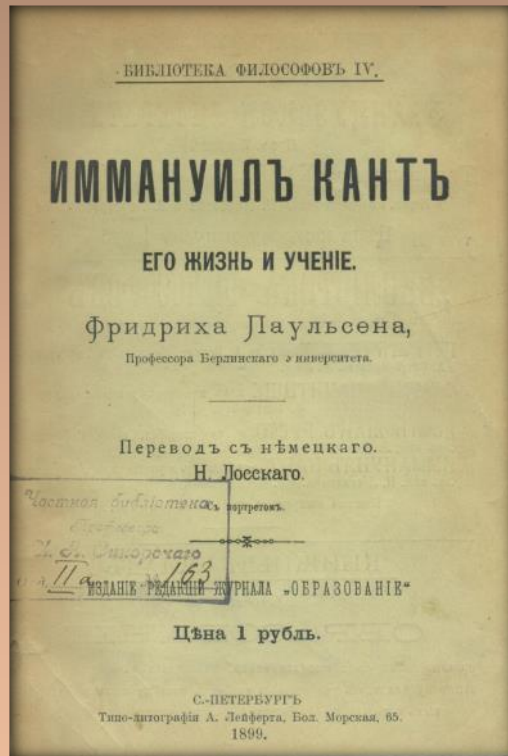

The image features a composite background. On the left, there is a close-up, high-contrast portrait of Immanuel Kant, showing his face in profile, looking downwards. The right side of the image is filled with a dense, multi-tiered bookshelf, packed with numerous old, leather-bound books. The lighting is warm and focused, creating a scholarly atmosphere.

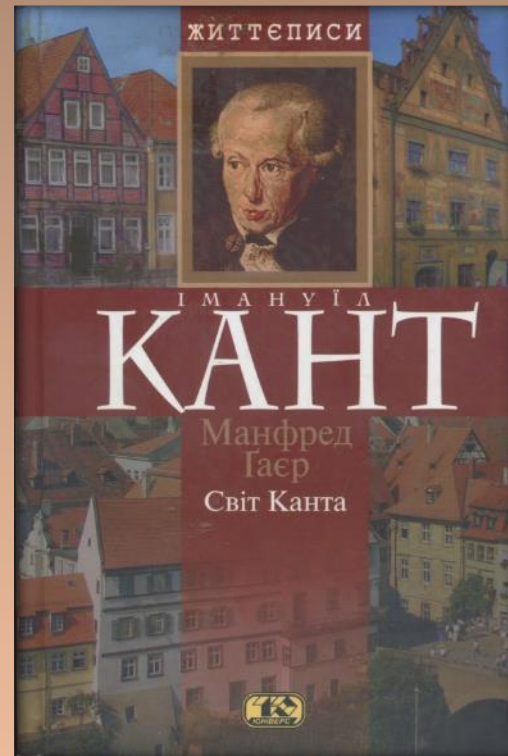
Знаменні дати ЮНЕСКО

Іммануїл Кант
(1724–1804) -
філософ, науковець, гуманіст

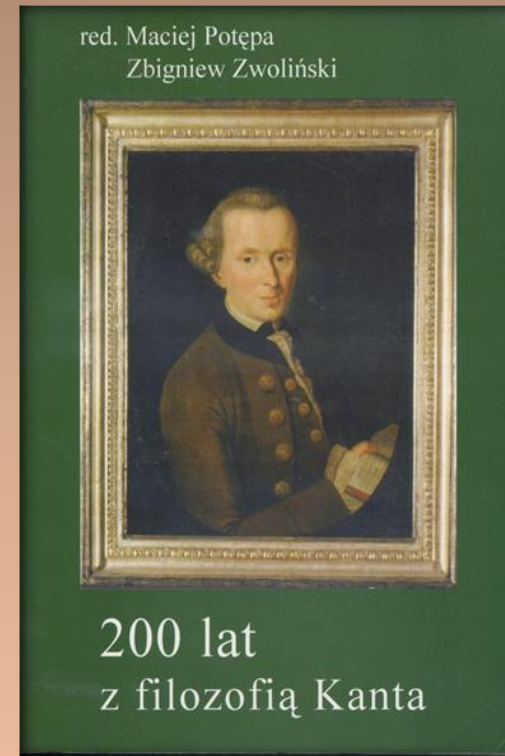
22 квітня 1724 року народився Іммануїл Кант – німецький мислитель, один із фундаторів німецької класичної філософії.

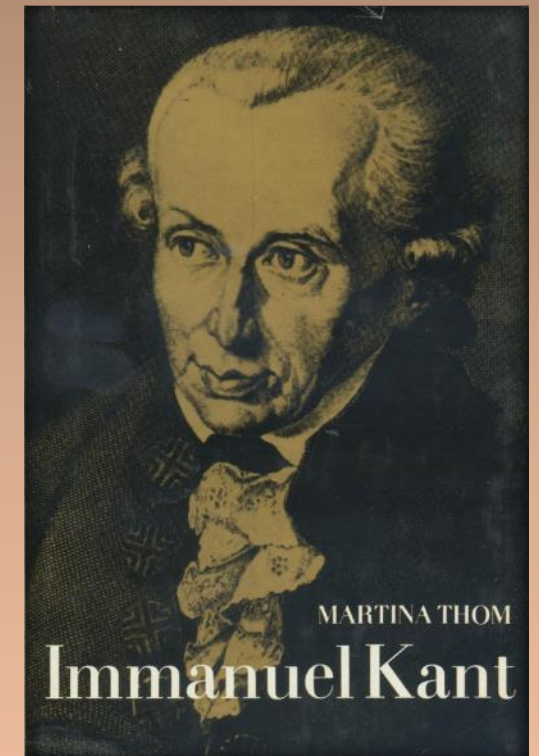
Сік. II а. 163

Ва 684748

ІВ 214773

Козуб Л. N 365 in

Кантівське філософування дедалі більше привертає увагу дослідників своїм тематичним обширом, глибиною розуміння людини та світу. Цей геніальний філософ поставив і розв'язав найважливіші питання європейської філософії. Філософія Канта – перехідна ланка між раціоналізмом Просвітництва і романтично забарвленою філософією XIX століття.

1920-1922

B 244927/1-10

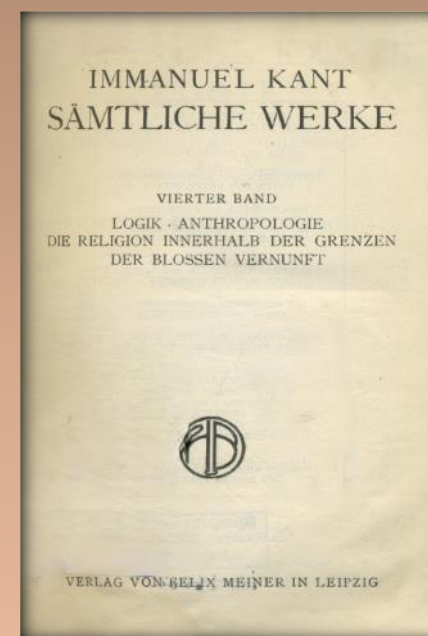
B 244927/1

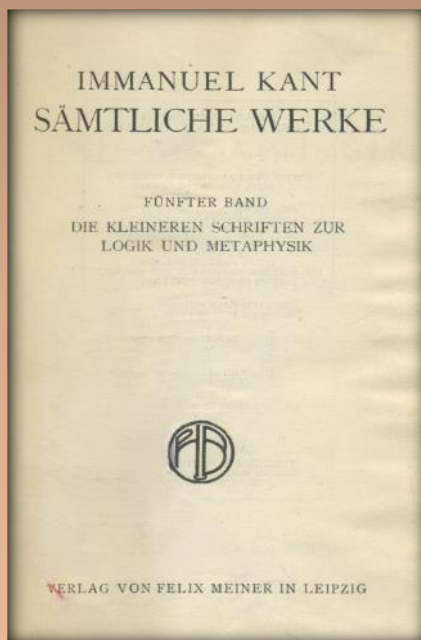
B 244927/2

B 244927/3

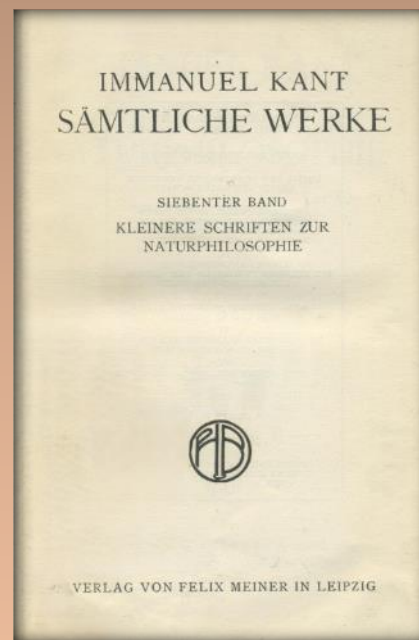
B 244927/4

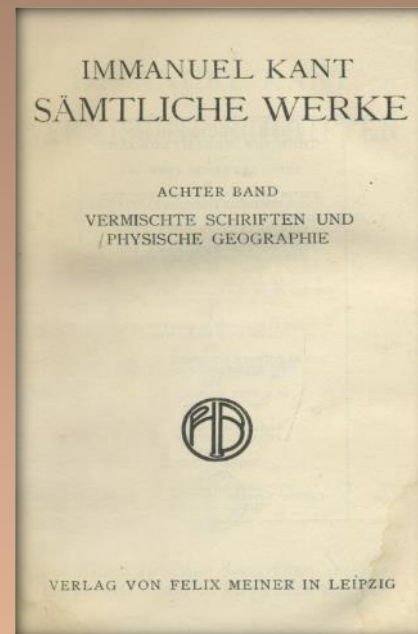
B 244927/5

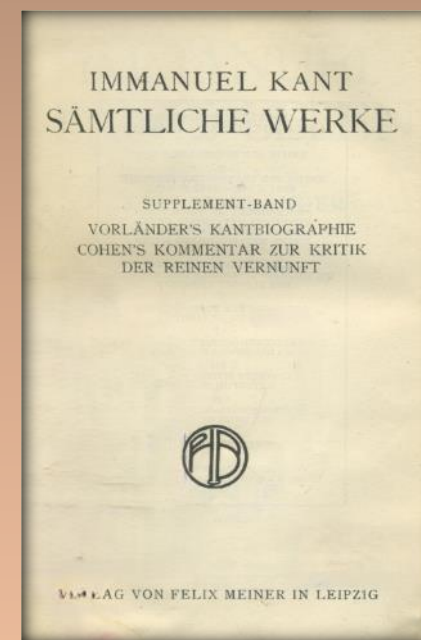
B 244927/6

B 244927/7

B 244927/8

B 244927/10

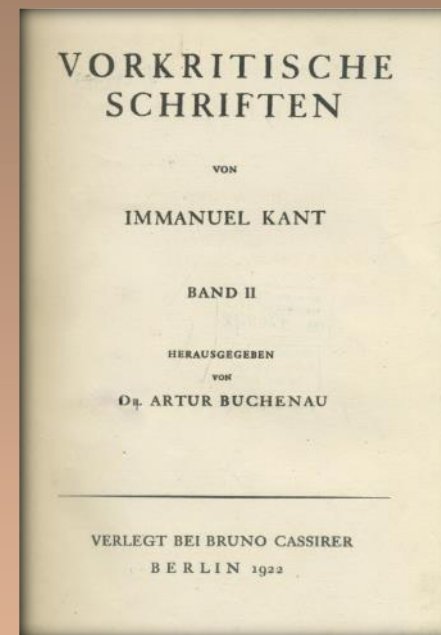

1922-1923

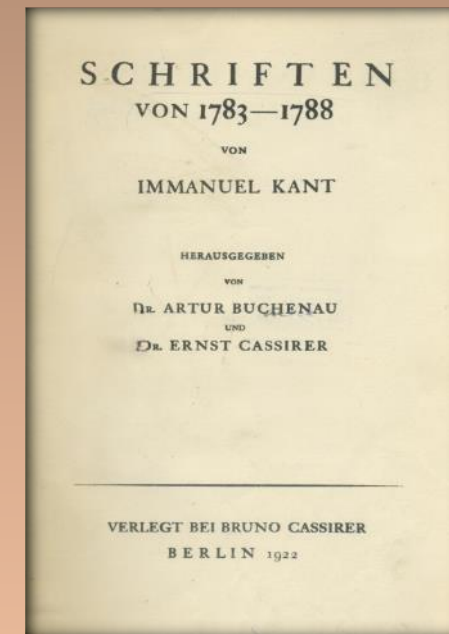
B 244989/1,2,4,5,7,8,11

B 244989/1

B 244989/2

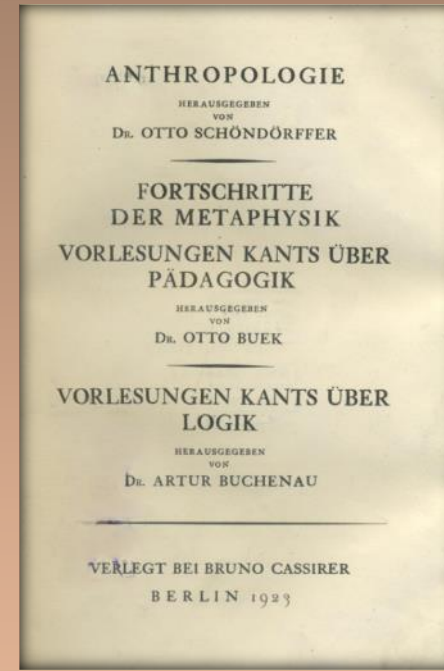
B 244989/4

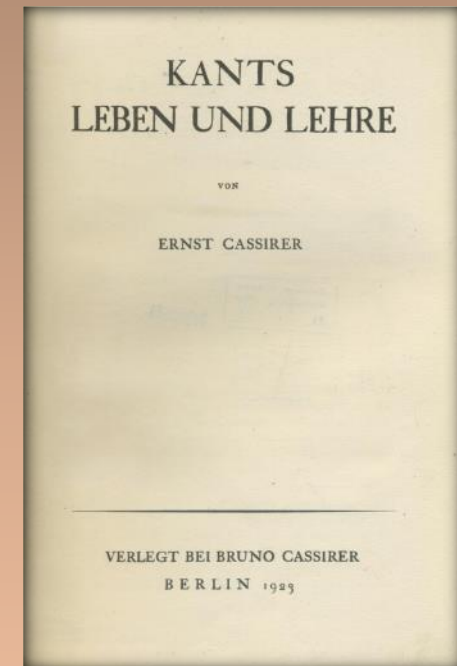
B 244989/5

B 244989/7

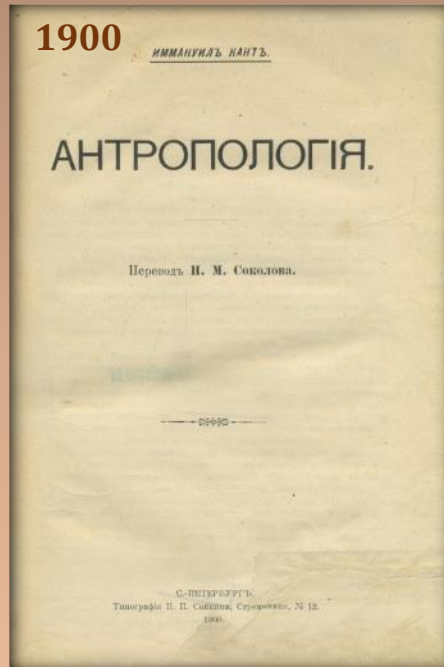

B 244989/8

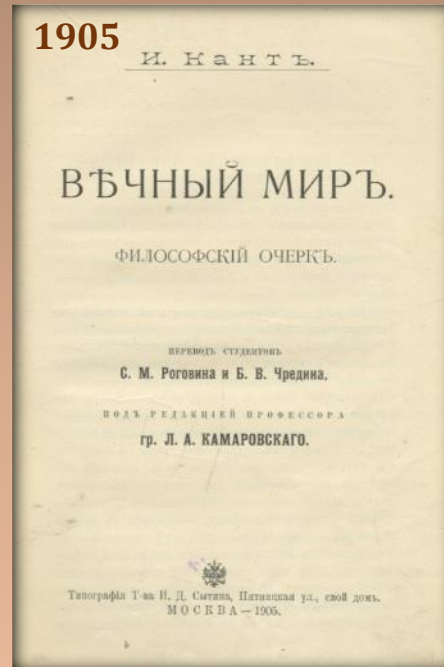

B 244989/11

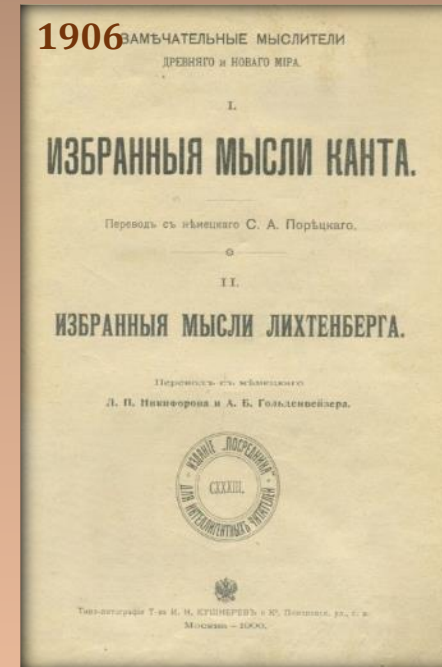
Твори І. Канта за абеткою назв

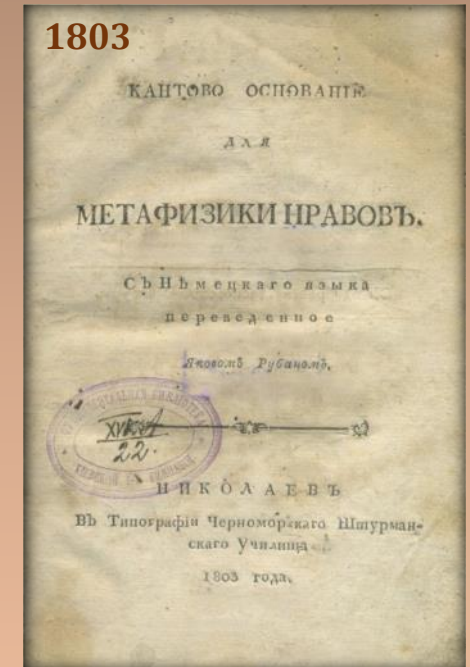
В 45337/1-2

Во 128862

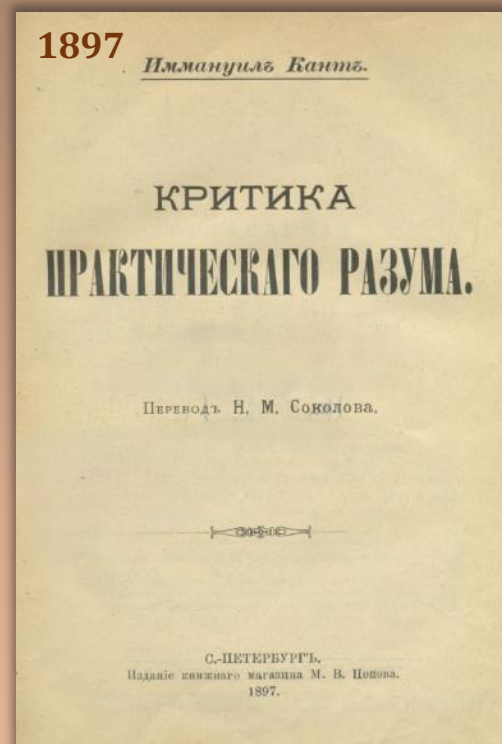
Во 94192

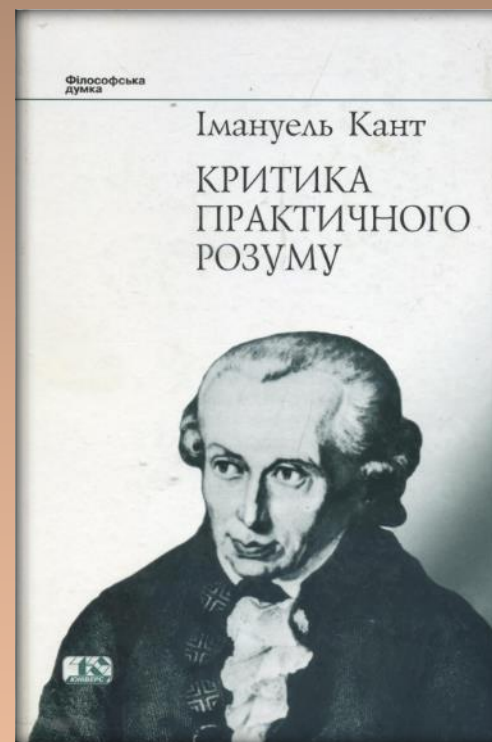
І Київ. Гімн.
N XVI-A-22

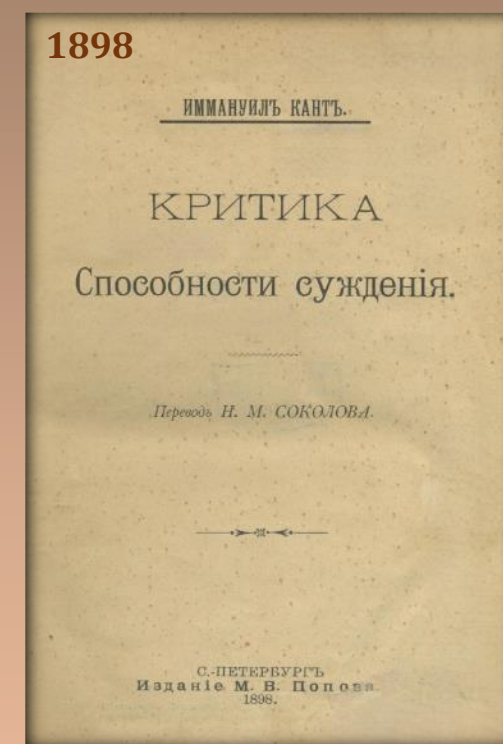
Ао 249688

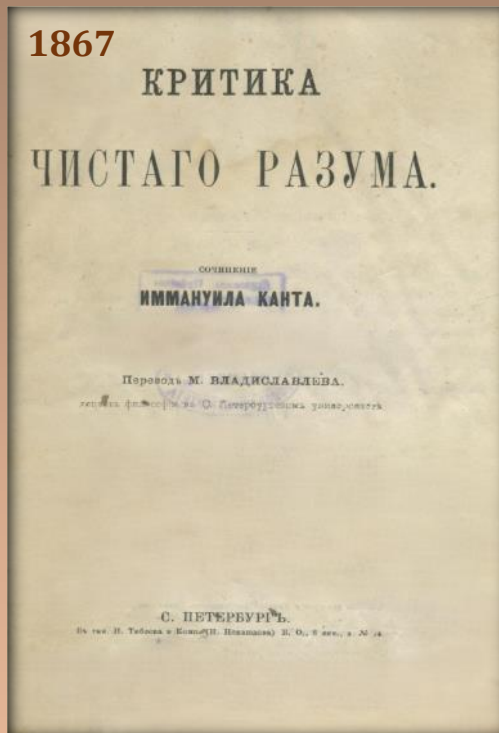
Во 38775

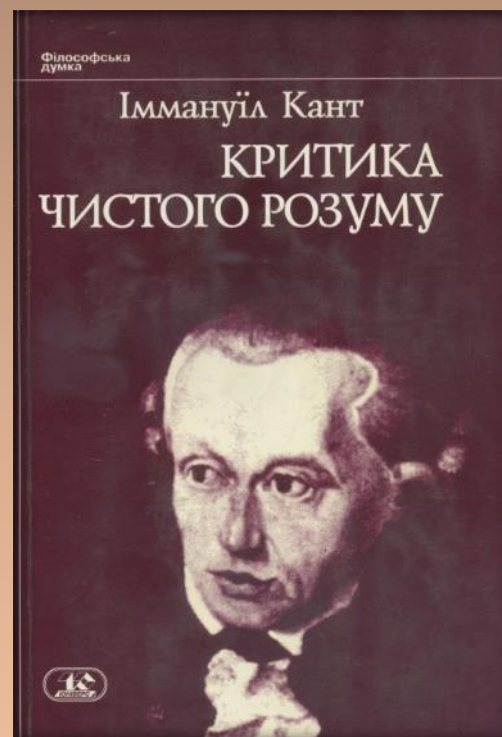
Ва 659835

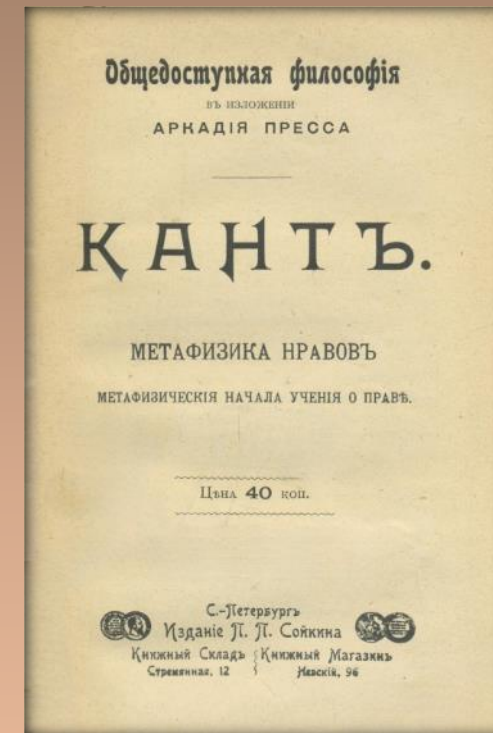
Во 23393

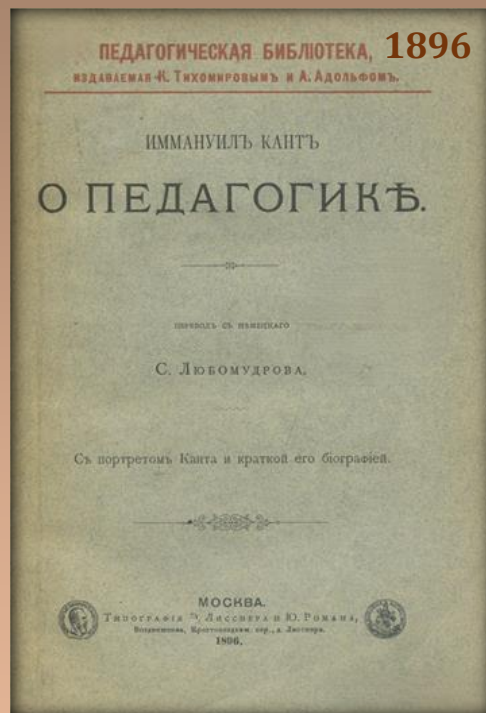
Bo 94294

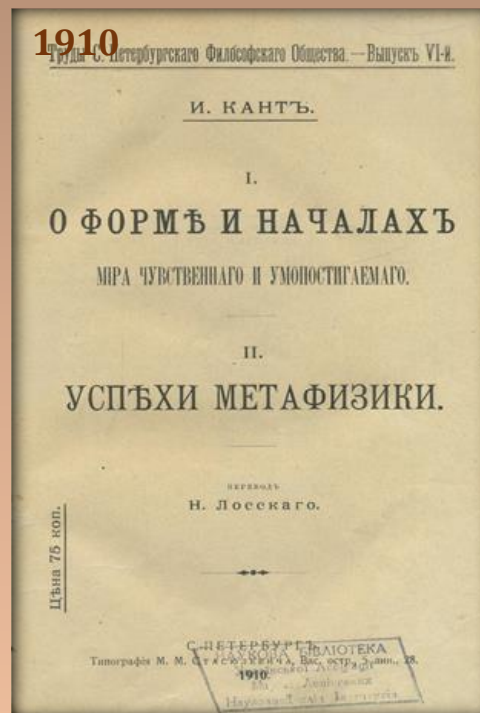
Ba 601981

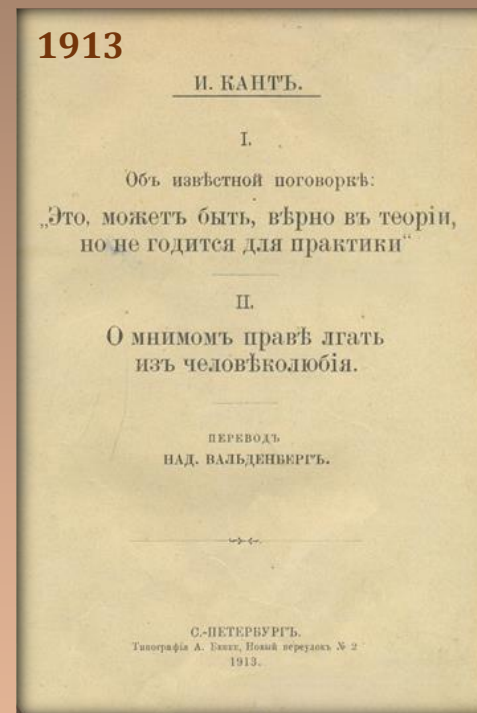
B 194437

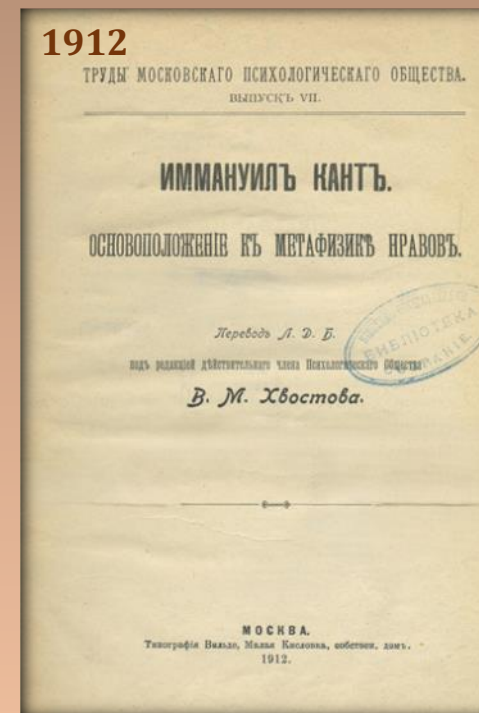
В 221396

Во 95506

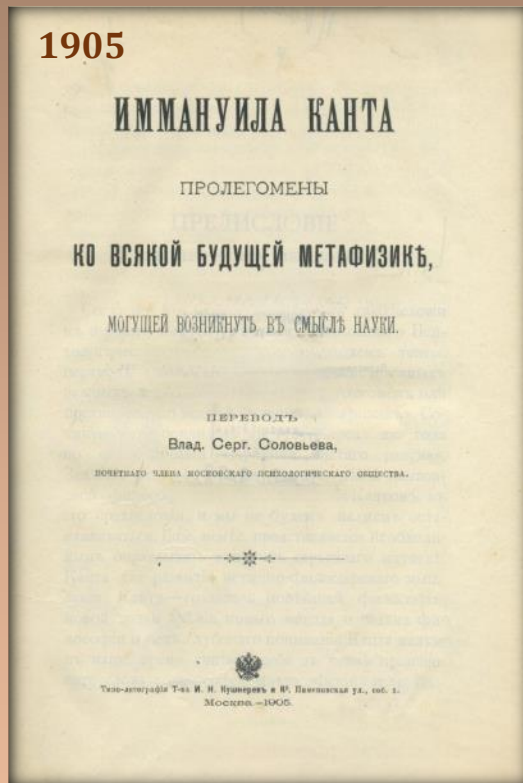

Во 38774

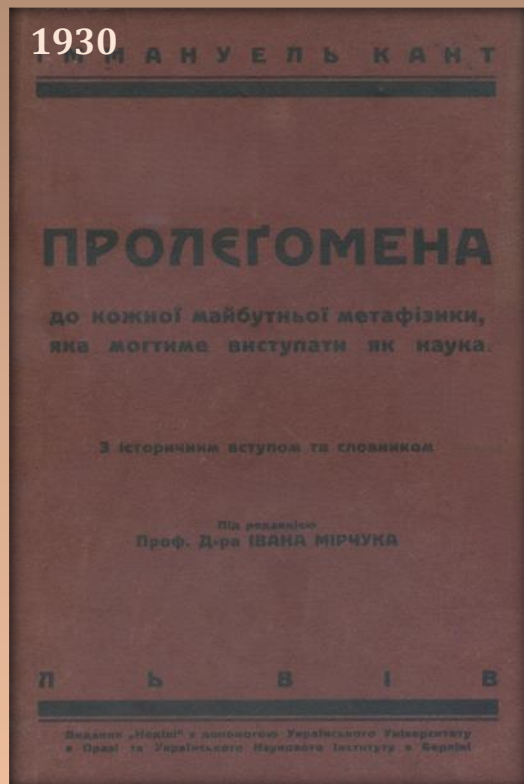
Во 10857/7

1905

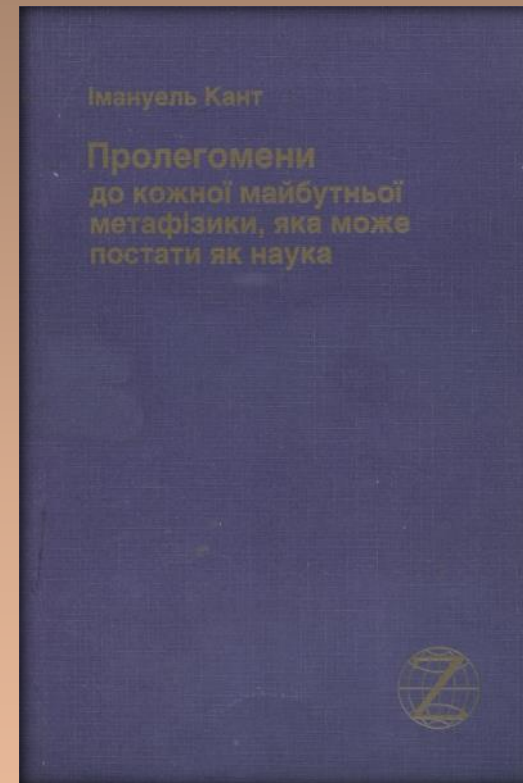

Bo 94292

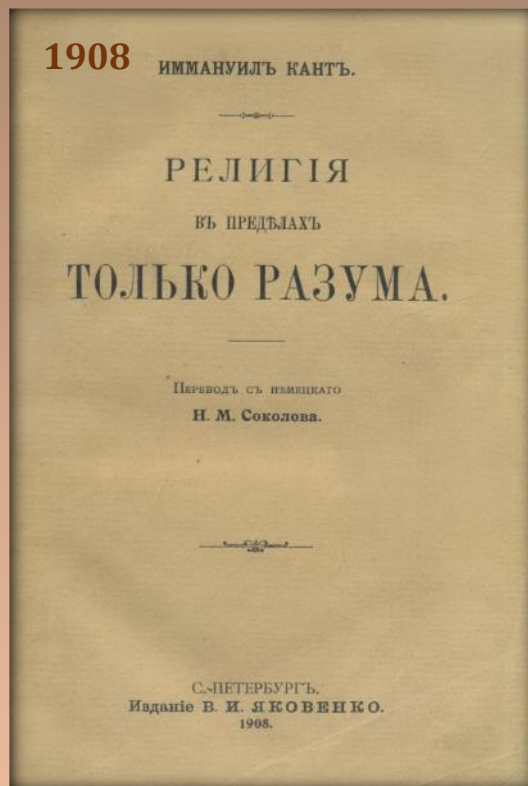
1930

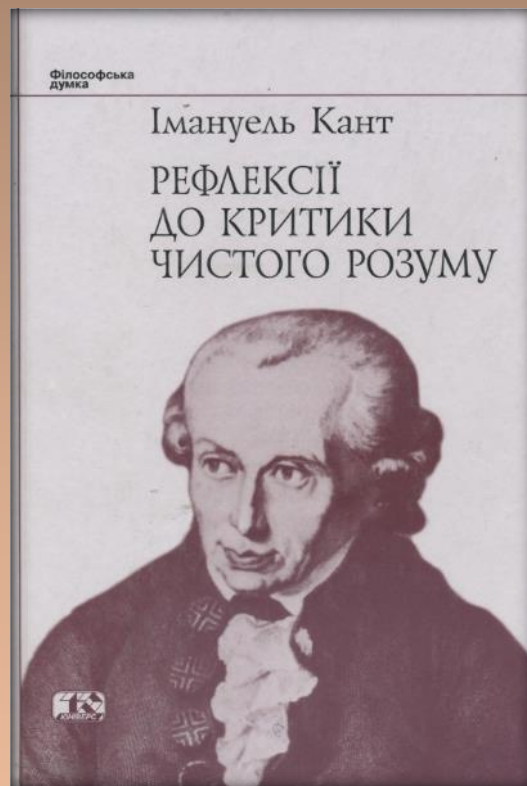
Bo 331195

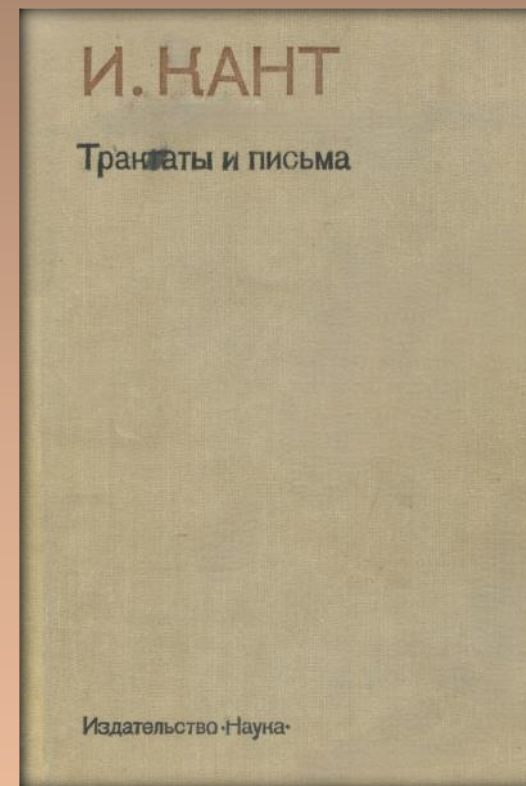
Ba 662676

Во 42792

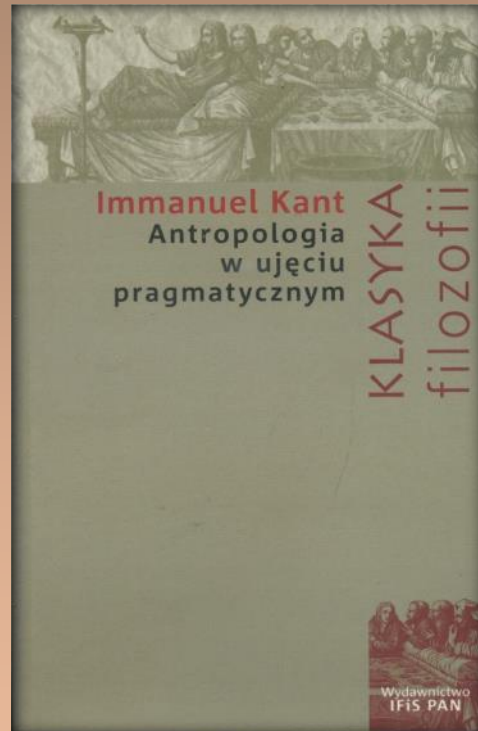

Ва 650426

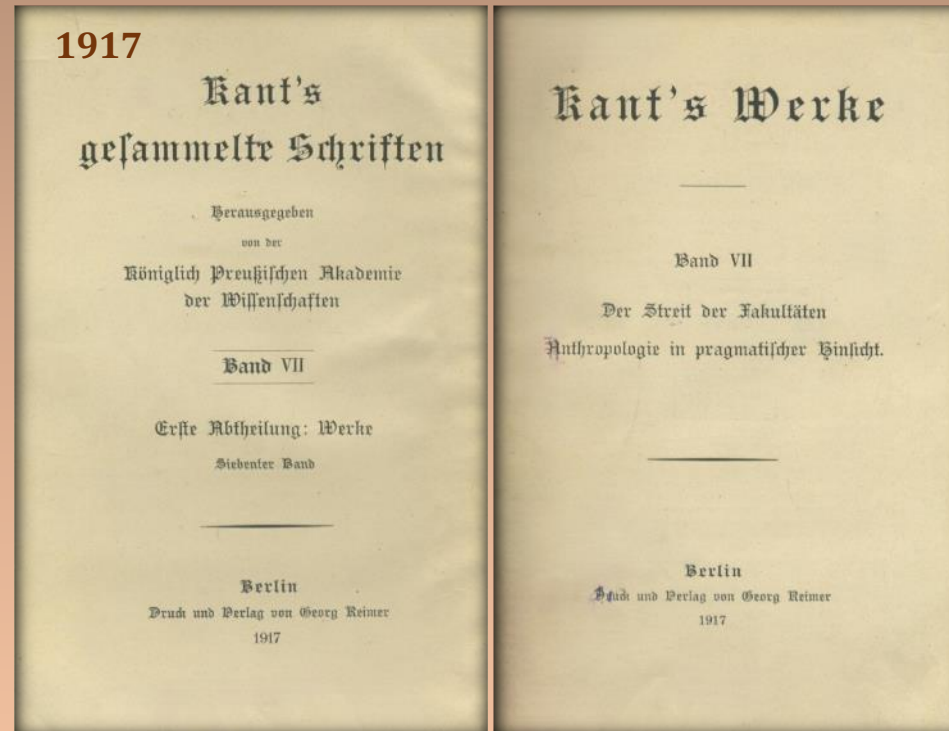

Ва 361094

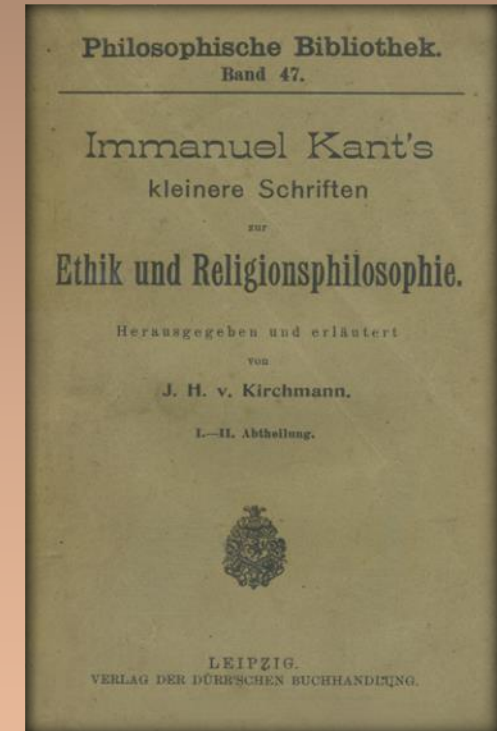
Твори І. Канта іноземними мовами

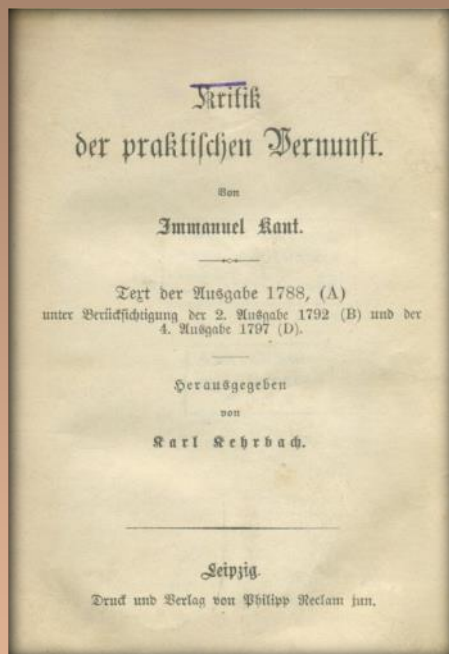
IB 206836

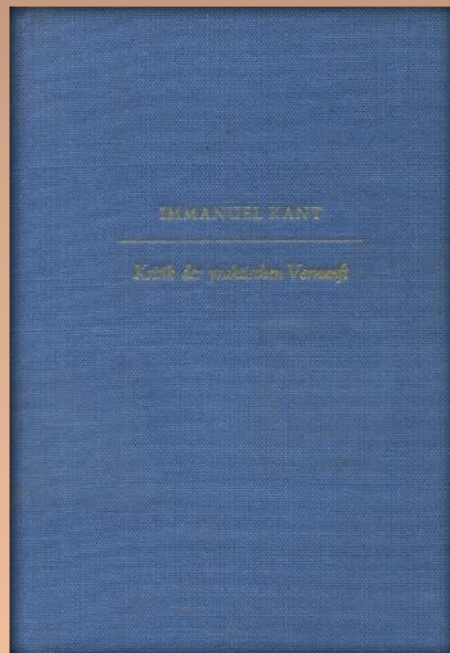
B 244420/7.I

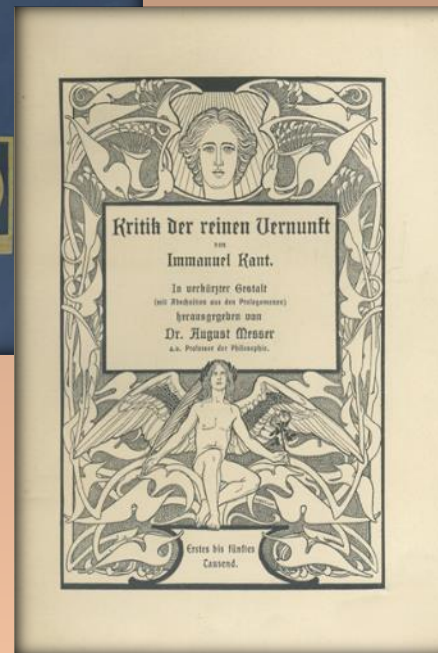
B 265758/I-II

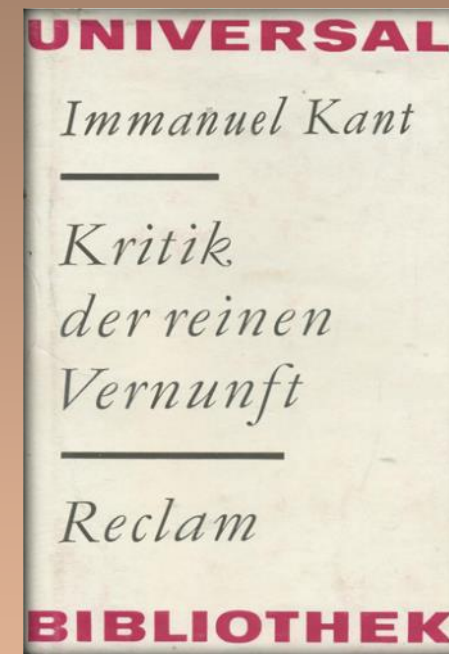
IA 1077

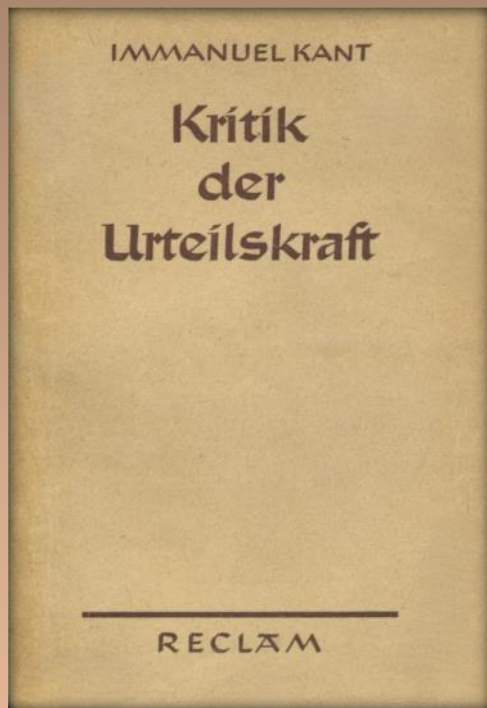
IA 12181

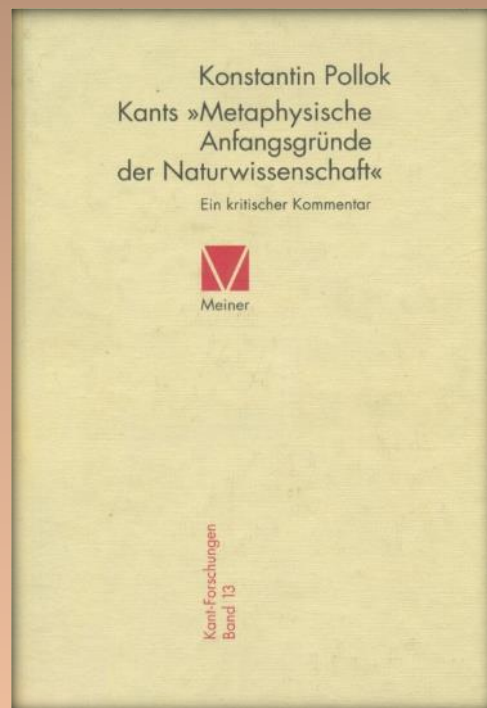
B 164455

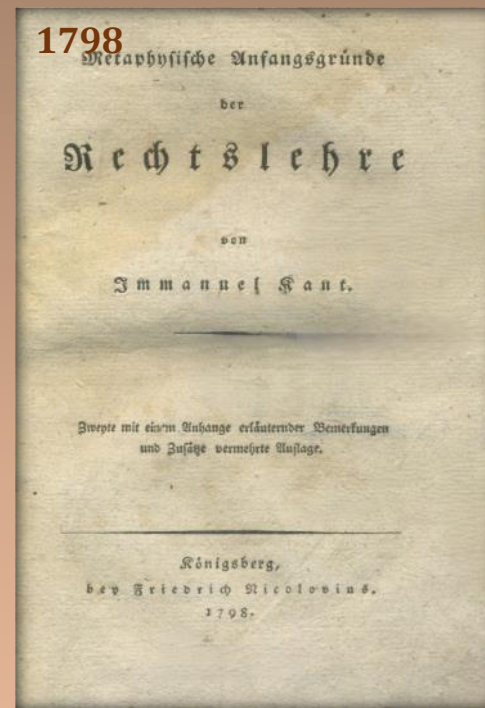
Козуб Л. N 818 in

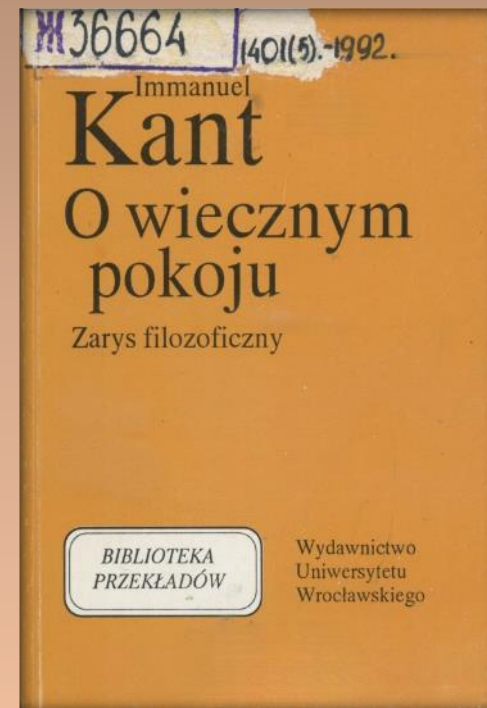
A 54260

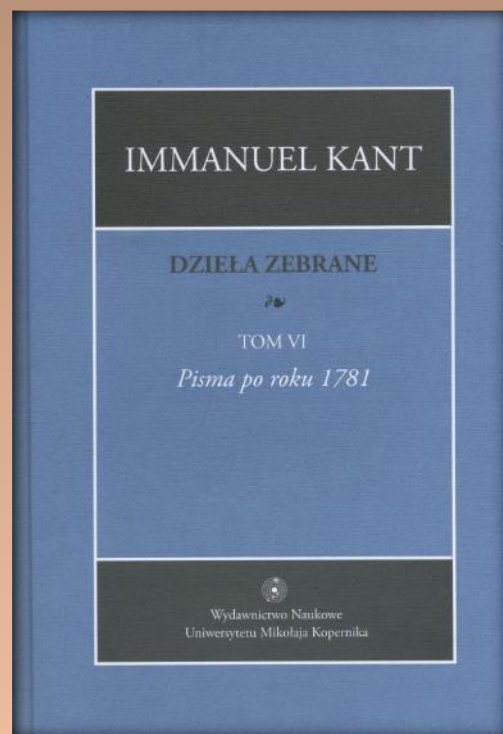
IB 202425

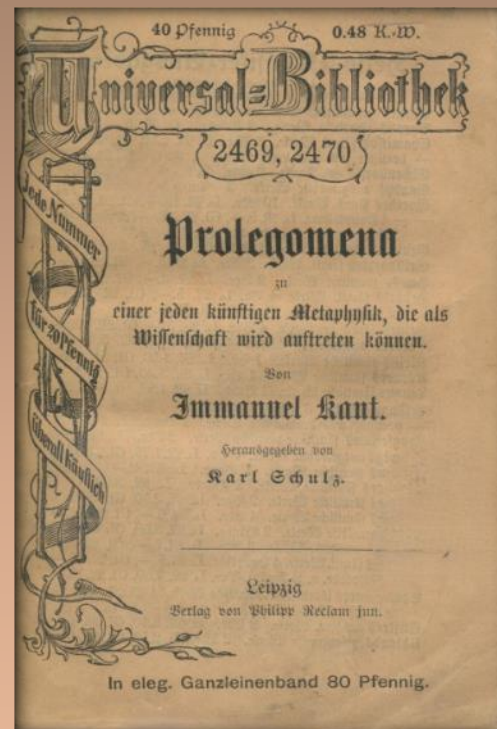
I Київ.Гіmn. III.C.9

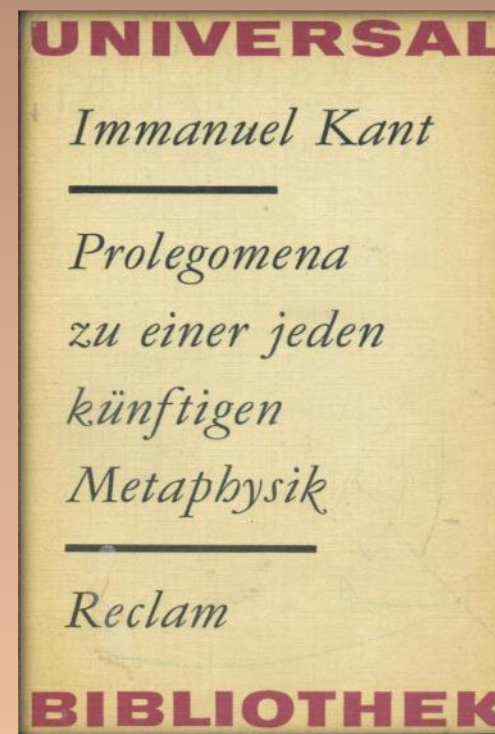
Ж 36664/1992/1401(5)

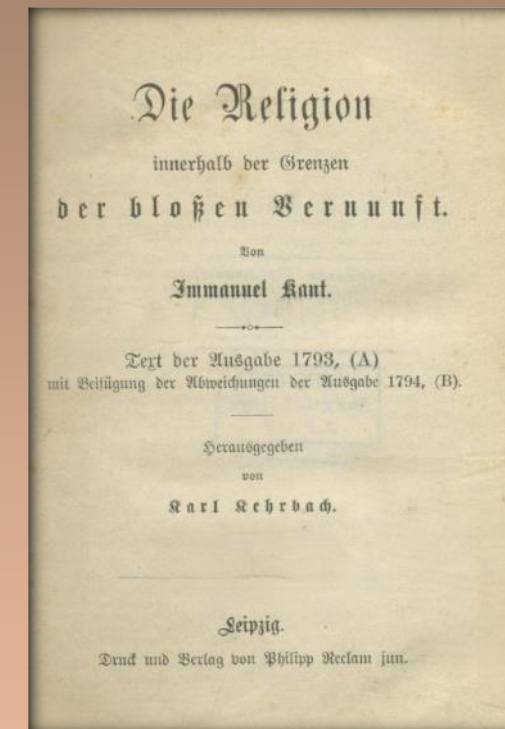
B 277743/6

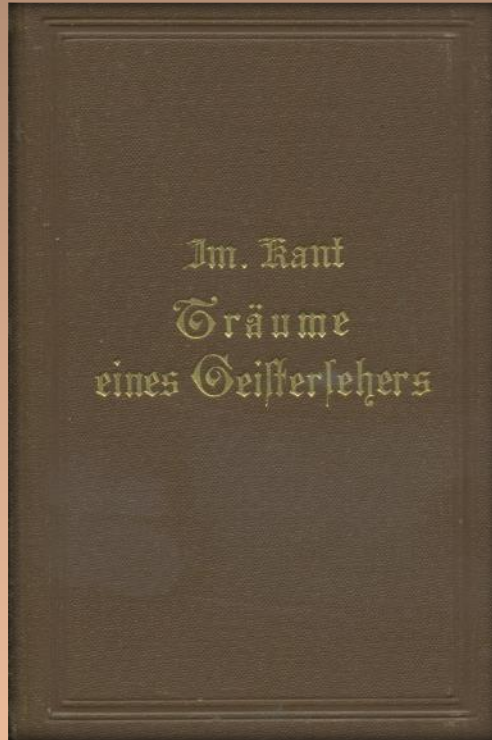
IA 1816

Козуб Л. N 437 in

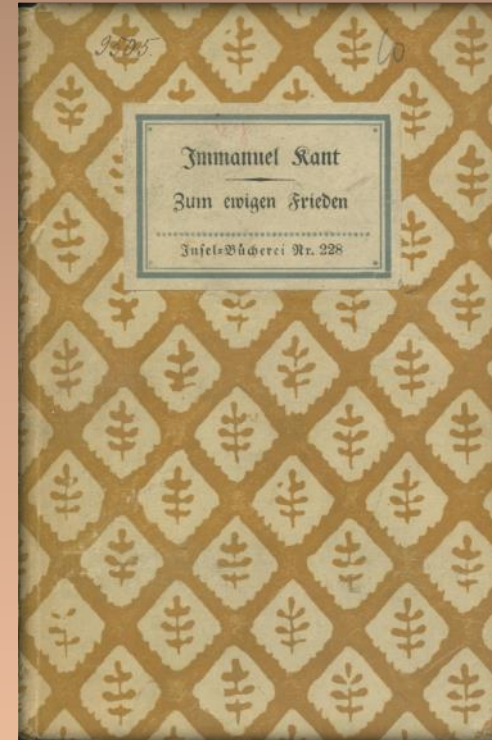
IB 59799

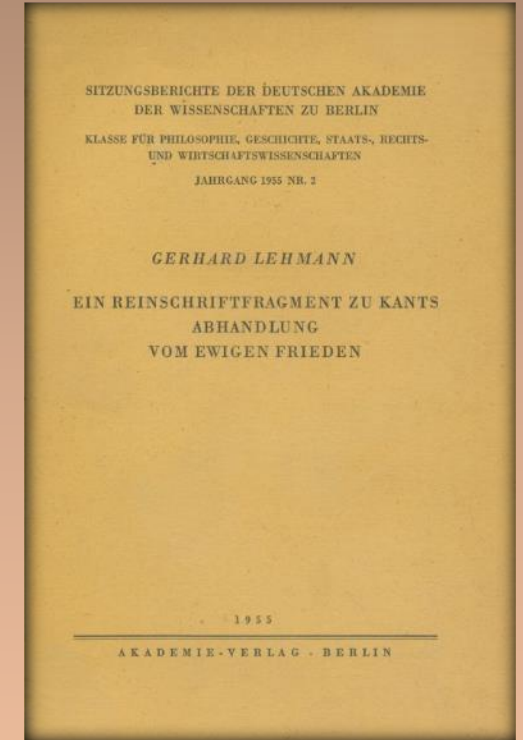
IA 23951

IA 1811

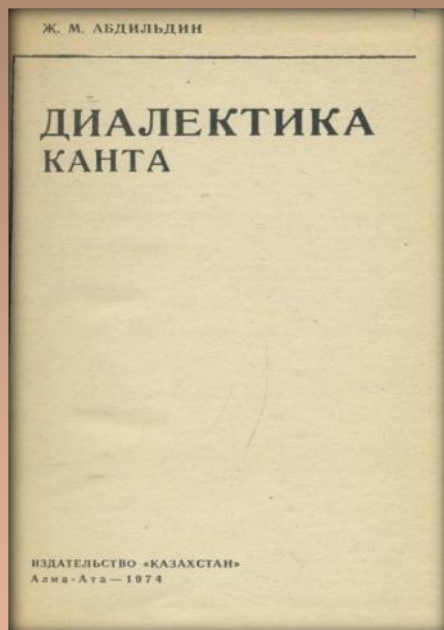

IA 1796

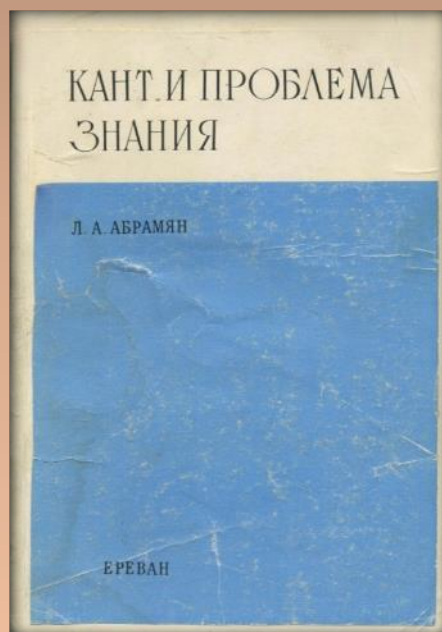

B 266105a/1955/2

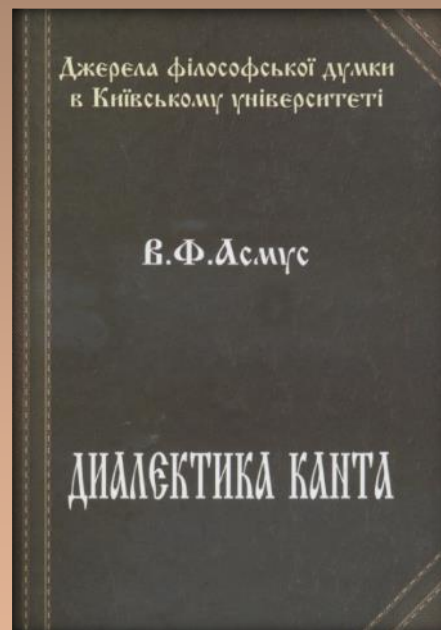
Твори про життя і діяльність

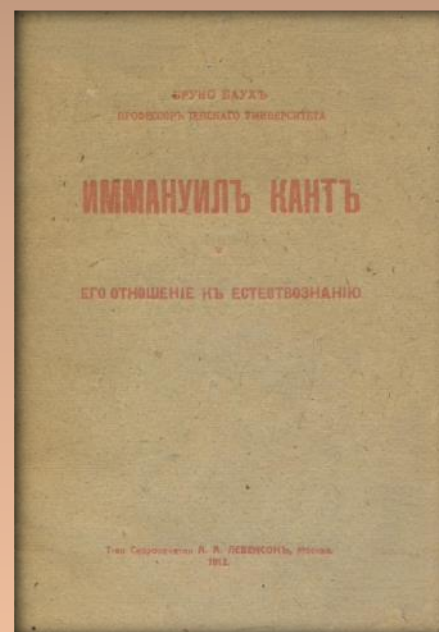
Ba 251508

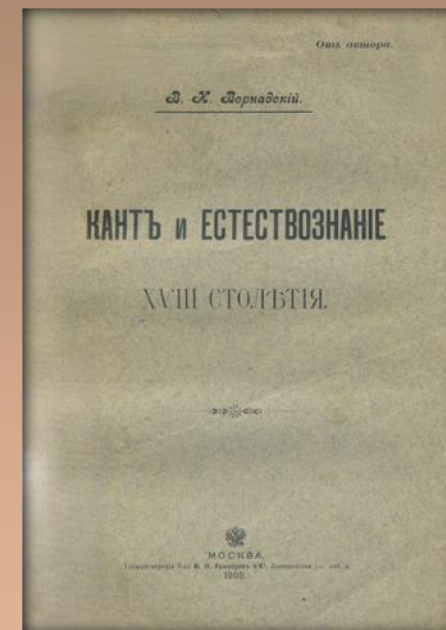
Ba 338300

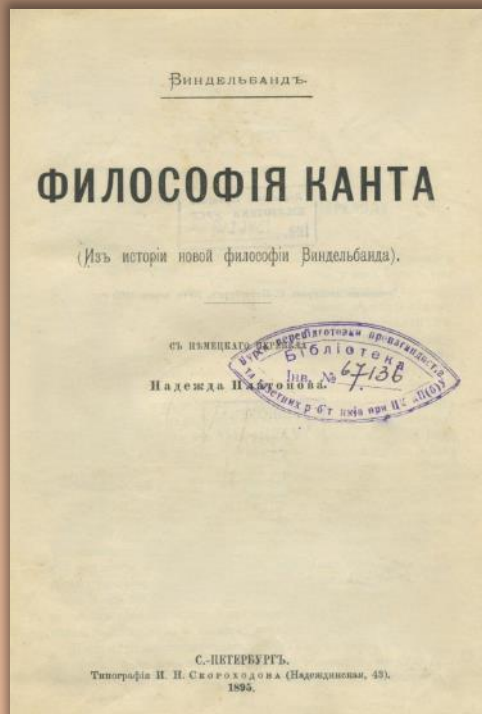
Ba 793317

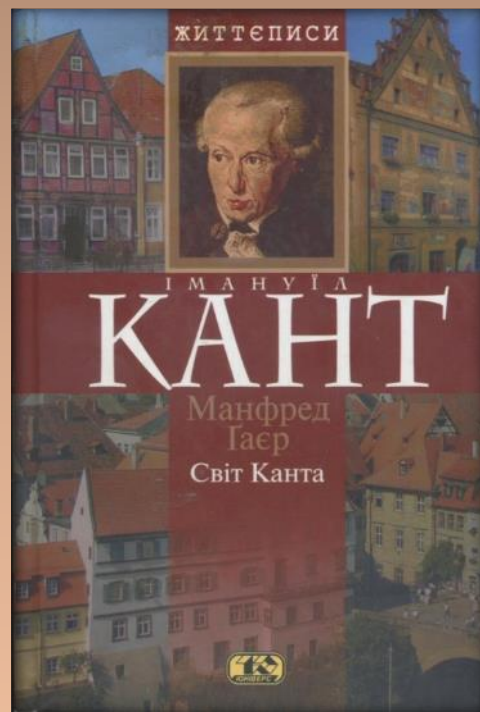
Bo 38751

Bc 2445

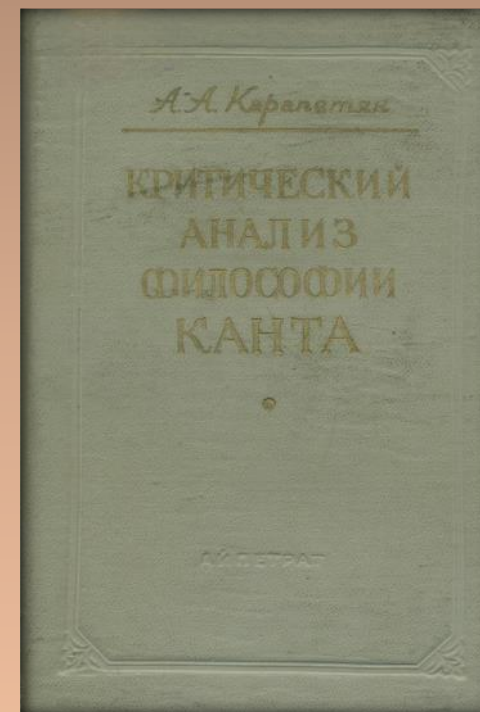
Во 372561

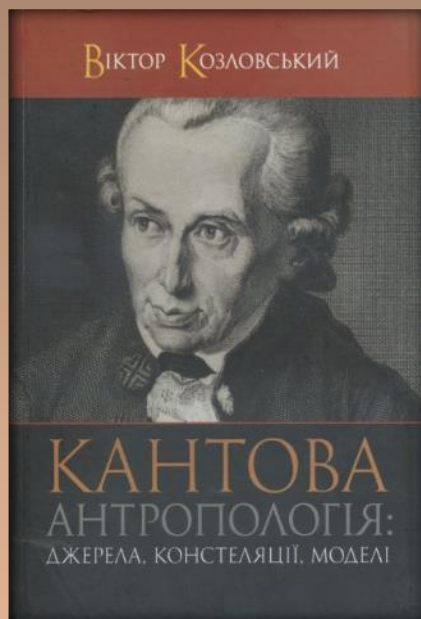
Ва 684748

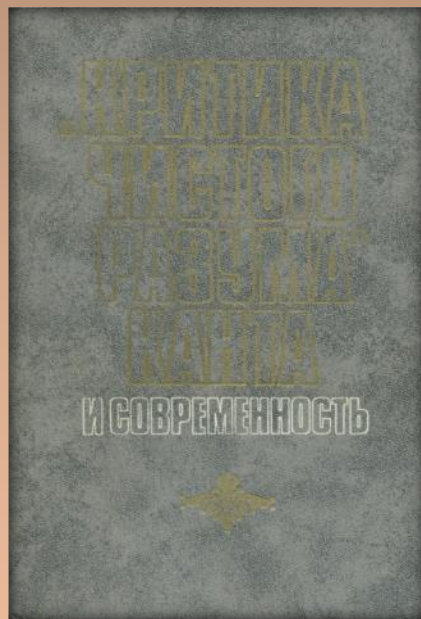
В 348551/1

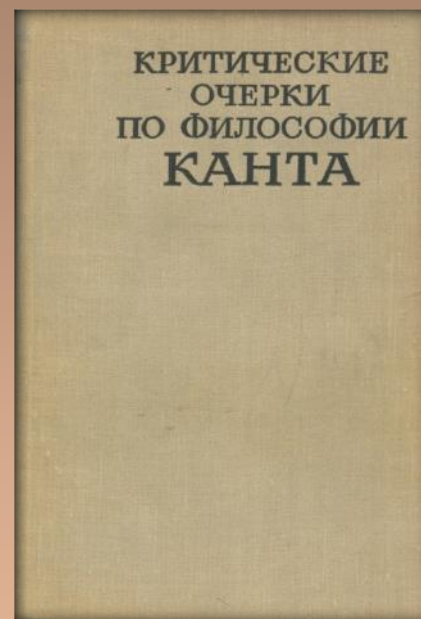
Во 716329

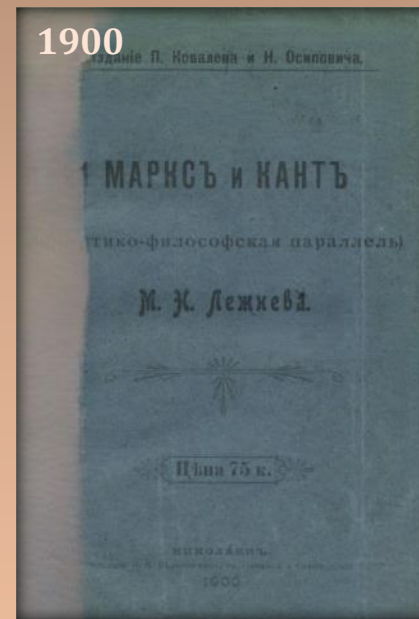
Вс 59155

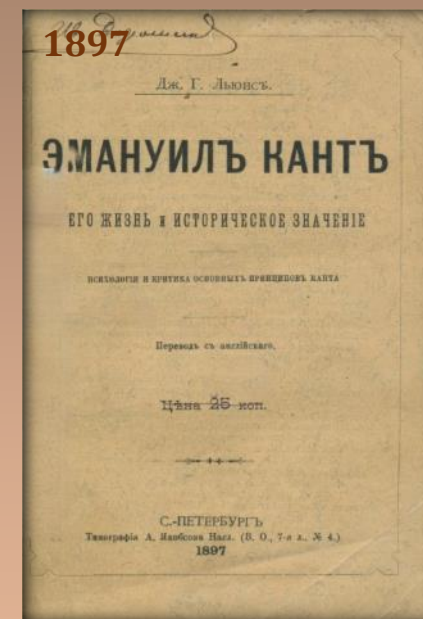
Ва 418991

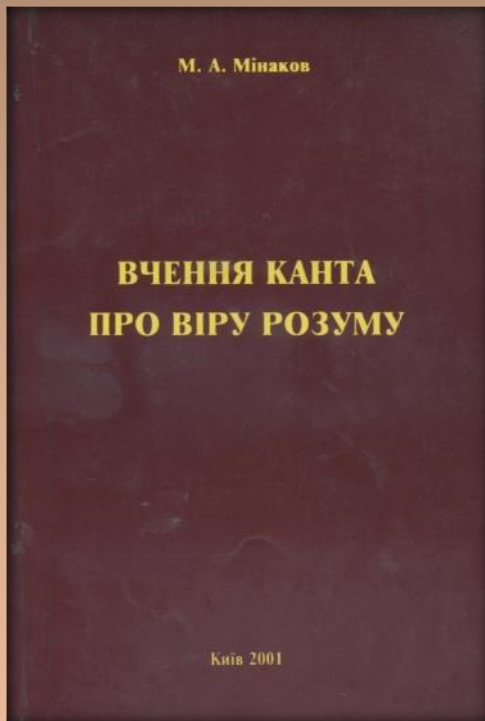
Ва 267351

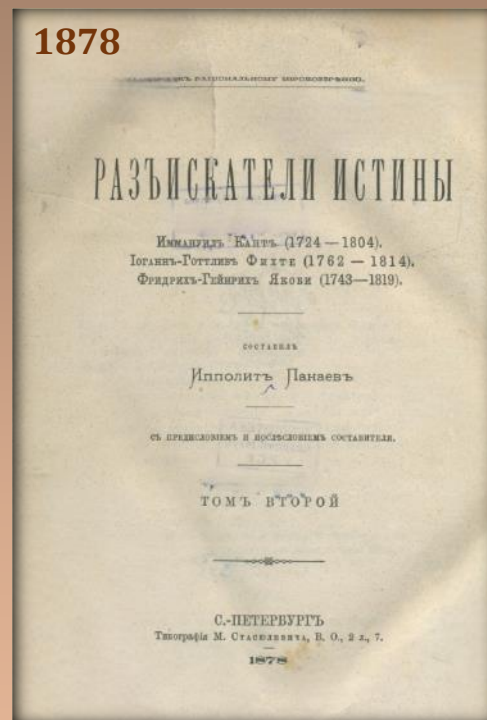
Во 329465

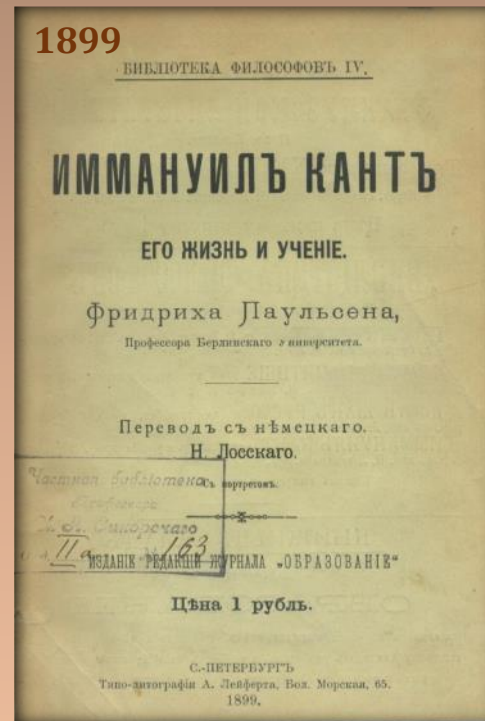
Во 88532

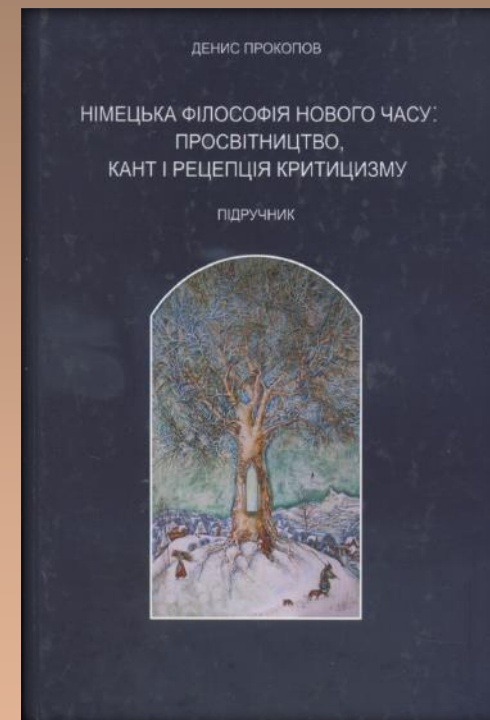
Ba 609605

B 242302/2

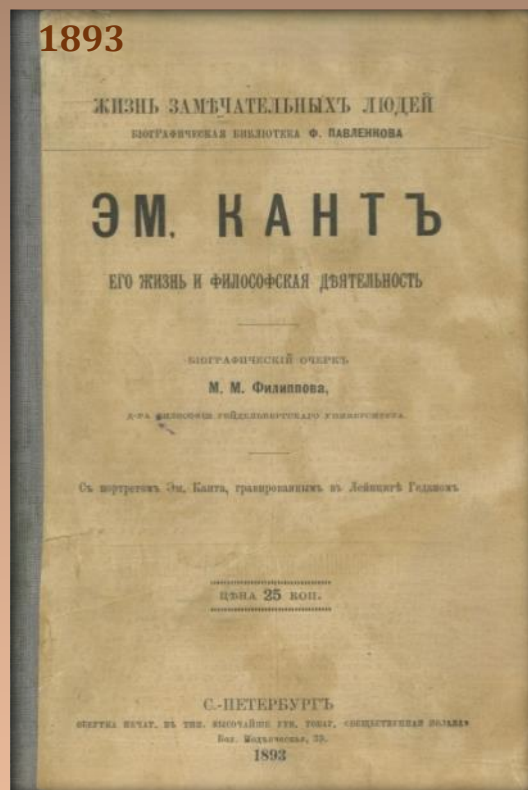

Сік. II а. 163

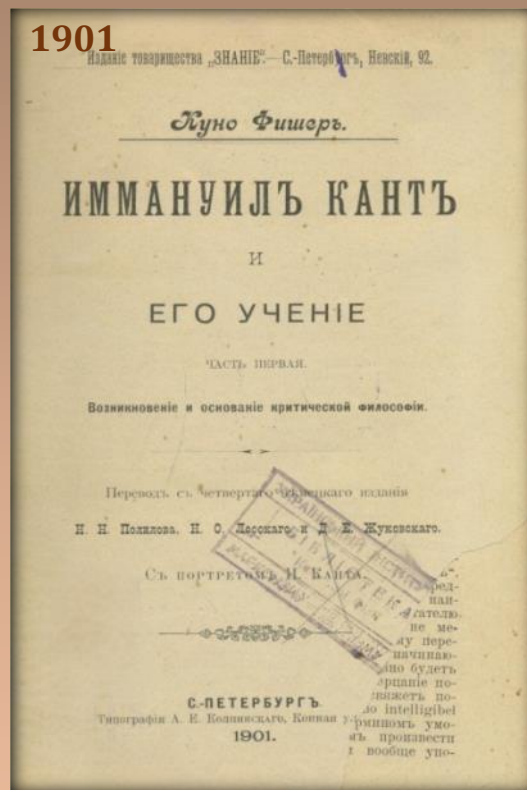
Ba 793319

1893

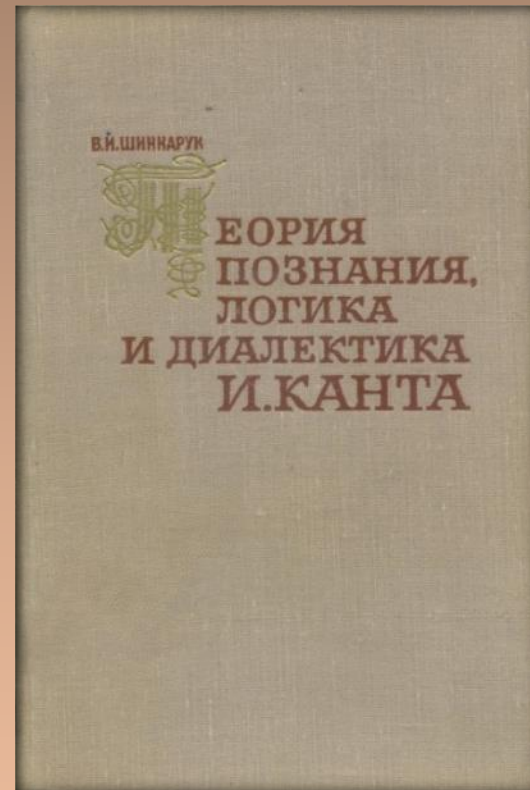

Во 93504

1901

Во 96748/4

Ва 239009

1907

Густаф Шюппе.

Проблема причинности
у Юма и Канта.

Отвѣтилъ ли Кантъ на сомнѣнія Юма?

КІЕВЪ.
Типографія Императорскаго Университета св. Владимира. Акад. О-ва наукъ и наукъ.
Акад. Н. Т. Корняк-Новицкаго. Моргенштерна улица, д. № 6.
1907.

В 165249

1904

Отъ автора.
А. М. Щербина.

2 ноября 1904 года.

Изъ сфунд. библиотеки
Греч. семинарии
Белогорода.

УЧЕНИЕ КАНТА

О ВЕЩИ ВЪ СЕБѢ.

Авторъ этого сочинения — сынъ изъ ранней дѣтства: въ трехлѣтнемъ возрастѣ онъ узналъ въ книгѣ извѣстнаго философа, что оба слова были въ немъ. Въ 17-мъ лѣтнемъ возрастѣ онъ получилъ билетъ, какъ гостя, и пошелъ въ классъ св. Греч. семинарии; черезъ два года окончилъ въ 19-мъ лѣтнемъ курсъ св. Греч. семинарии; въ 1898-мъ окончилъ курсъ св. Греч. семинарии, получилъ медалью. Въ настоящее время состоитъ студентомъ.

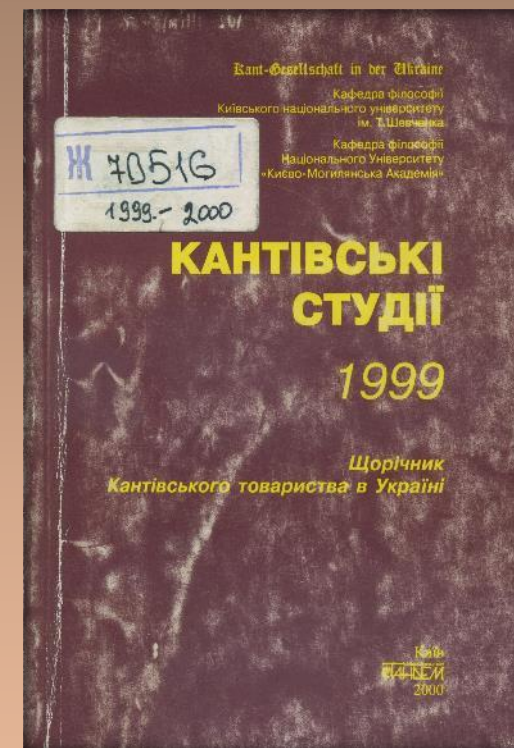
КІЕВЪ.
Типографія Императорскаго Университета св. Владимира. Акад. О-ва наукъ и наукъ.
Акад. Н. Т. Корняк-Новицкаго. Моргенштерна улица.
Кіев. Univ. 1904. С. 1. Издана въ 1904 году.
Финанс. справкѣ тому. Авторъ: А. М. Щербина.
Содержаніе: 1. Кантъ и философия.
2. Кантъ и философия.
3. Кантъ и философия.

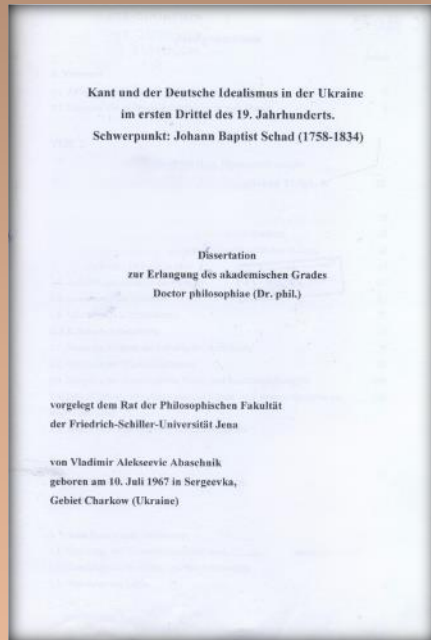
В 149270

ЭТИКА
КАНТА
И
СОВРЕМЕННОСТЬ

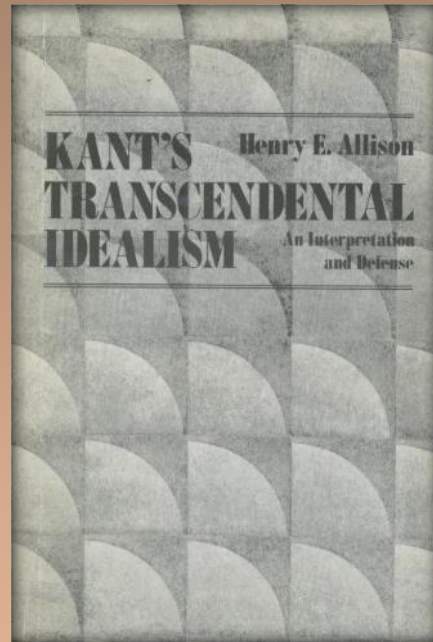
Ж 70516/1999/2000

Ва 503438

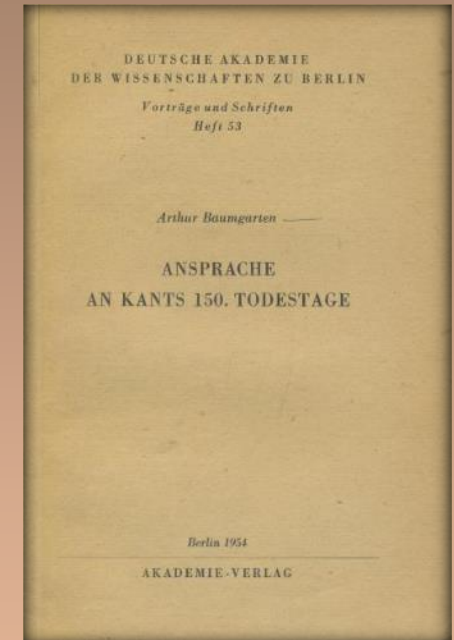
IC 13073

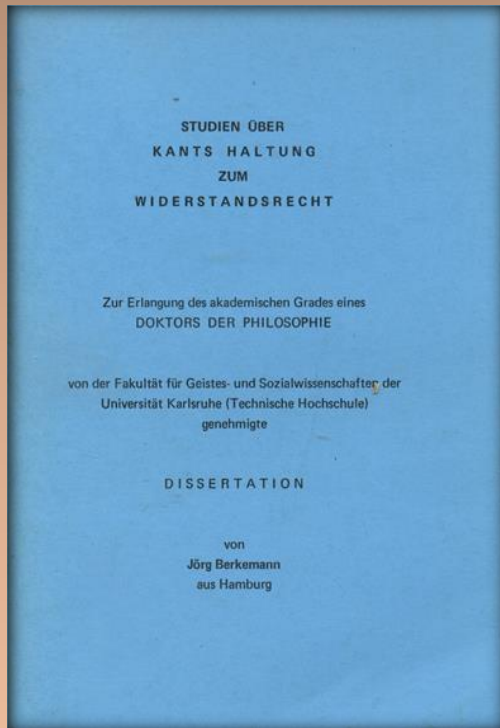
IB 207591

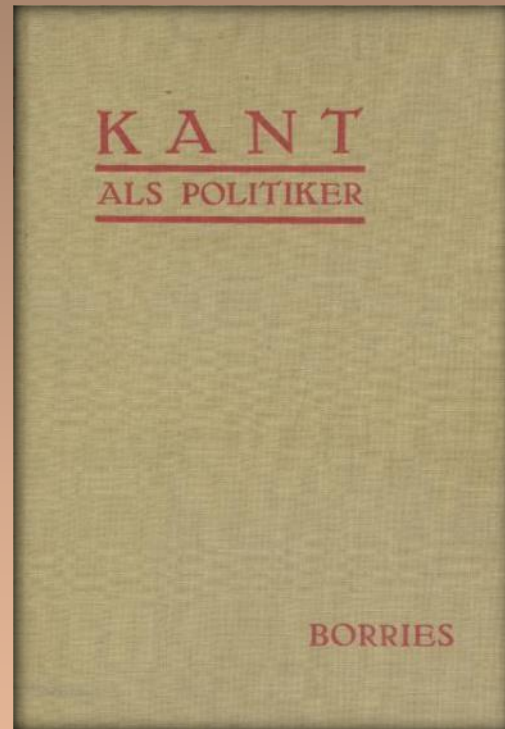
Ж 36664/1451(11)/1993

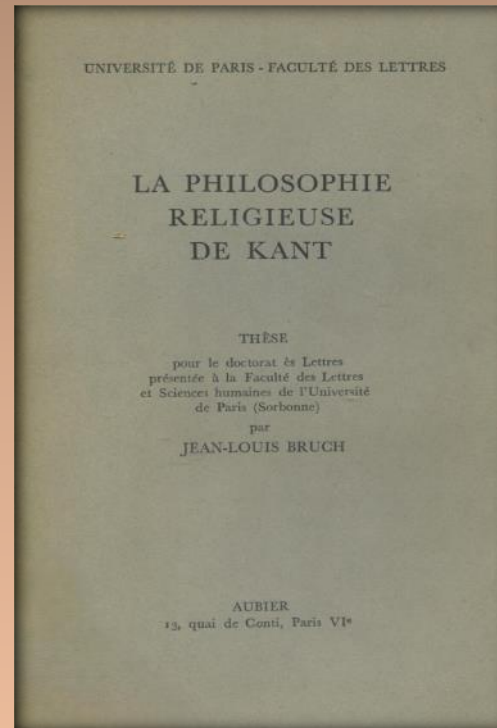
B 266264/53

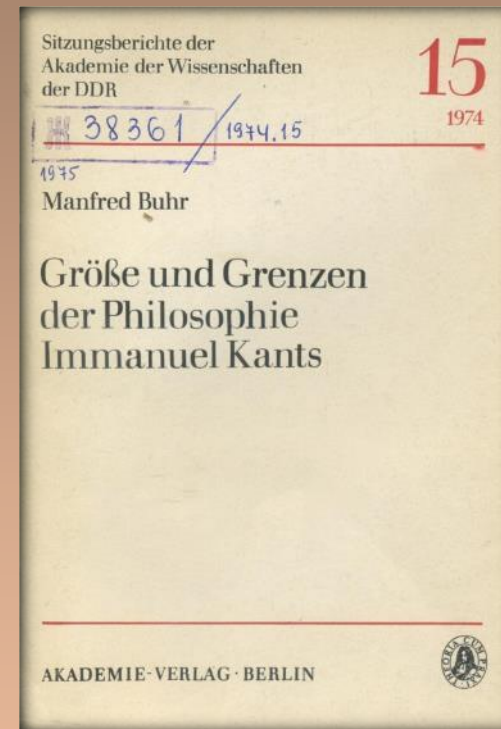
IB 163198

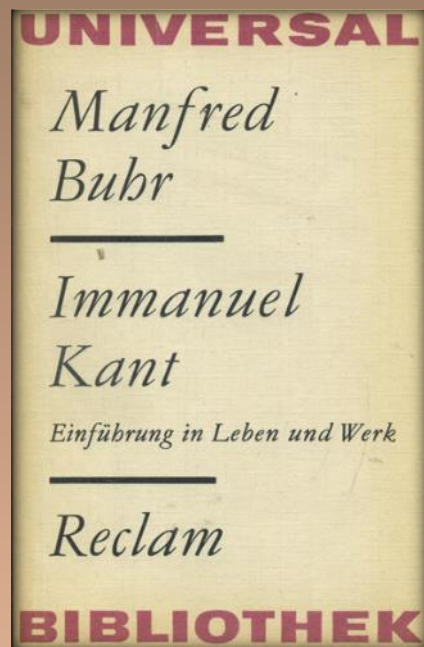
IB 56903

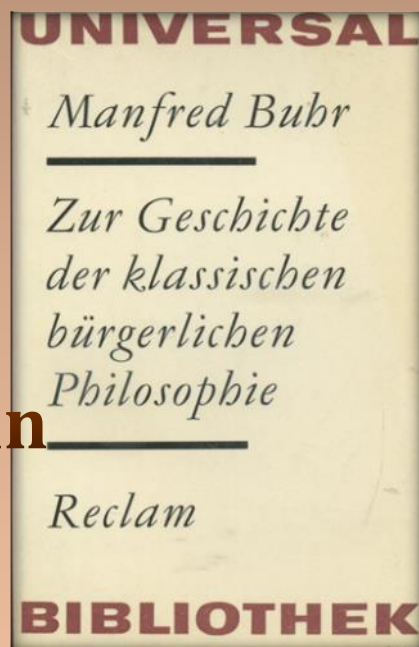
IB 145118

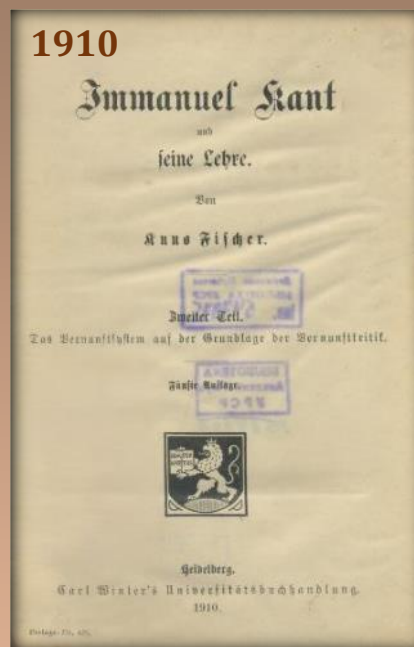
Ж 38361/1974/15

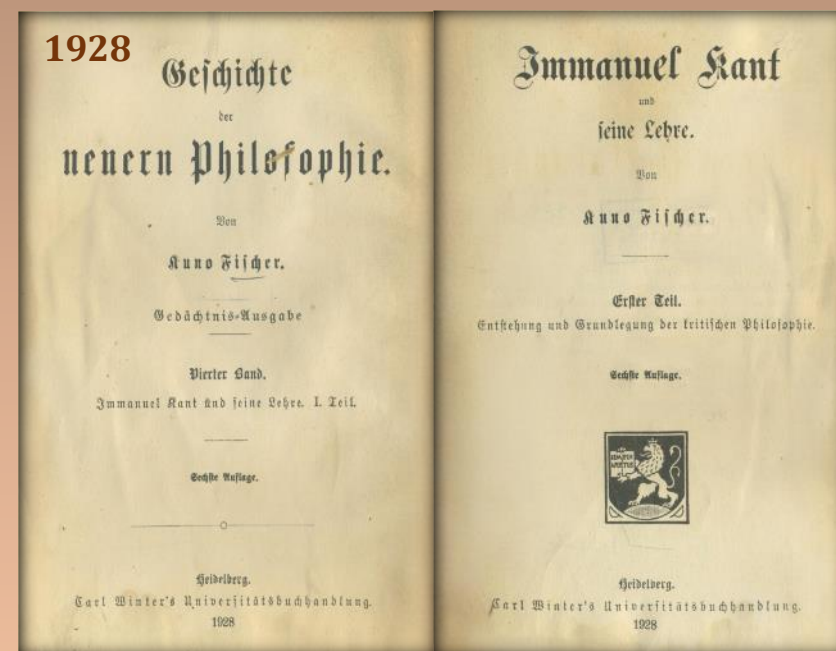
Козуб Л. N 530 in

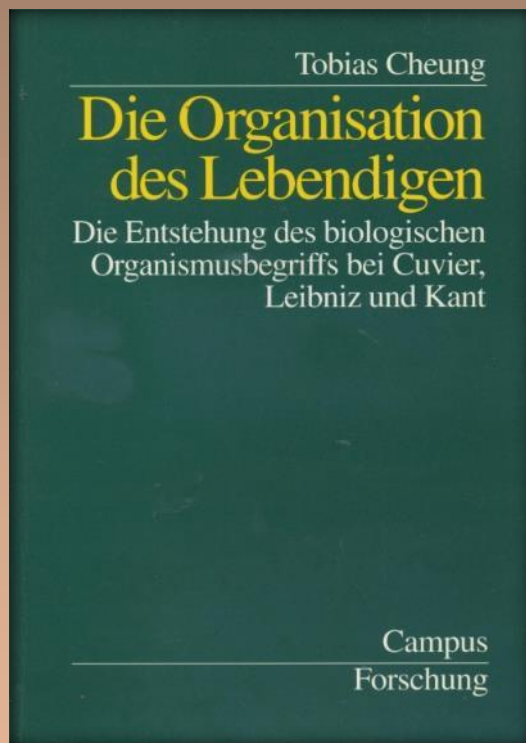
Козуб Л. N 751 in

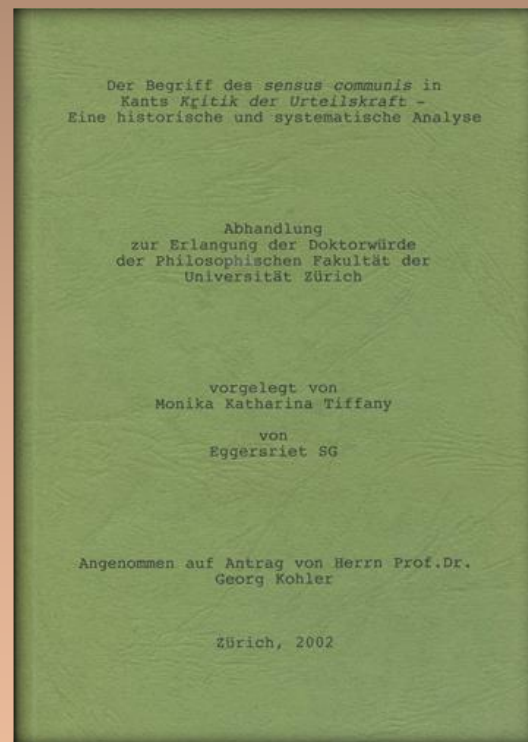
B 119134/5

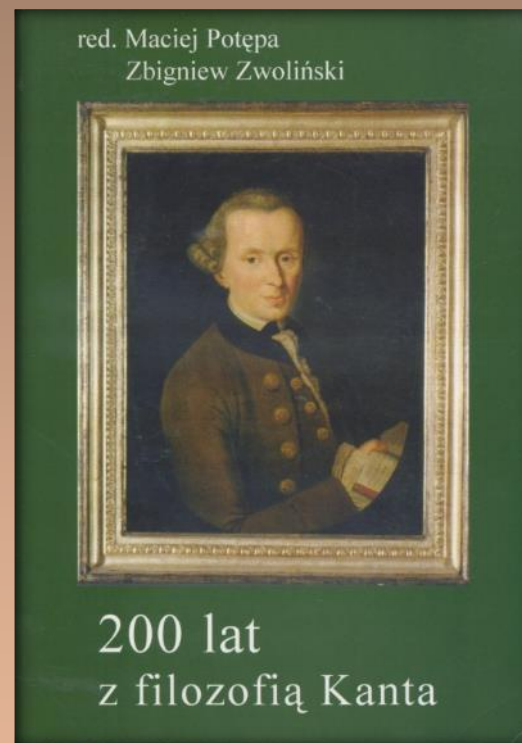
B 119134/4

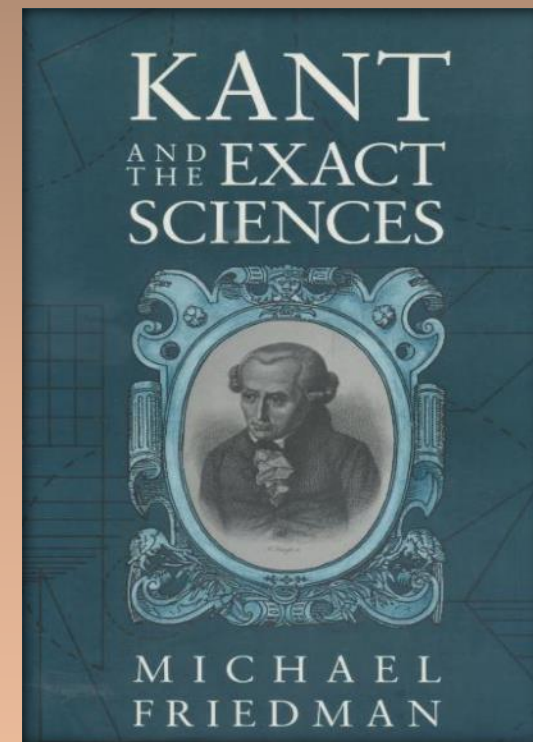
IB 198906

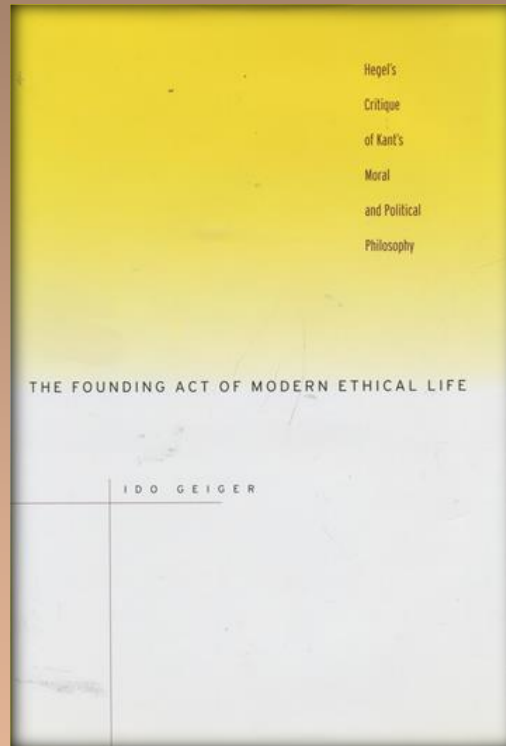
IB 204836

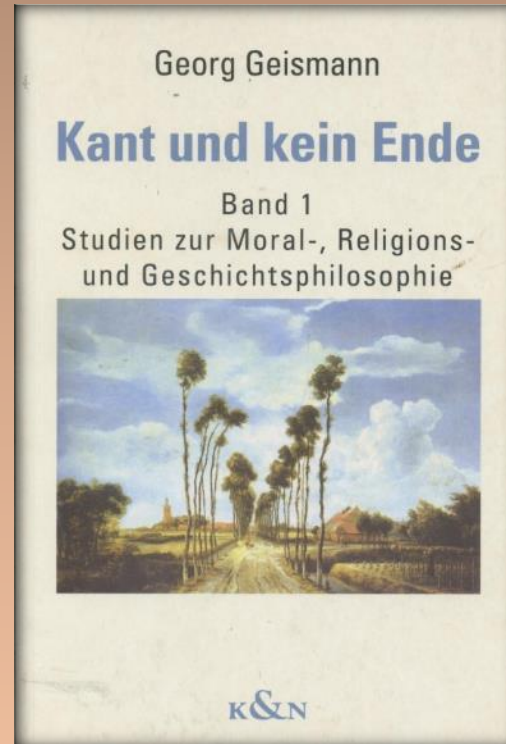
IB 214773

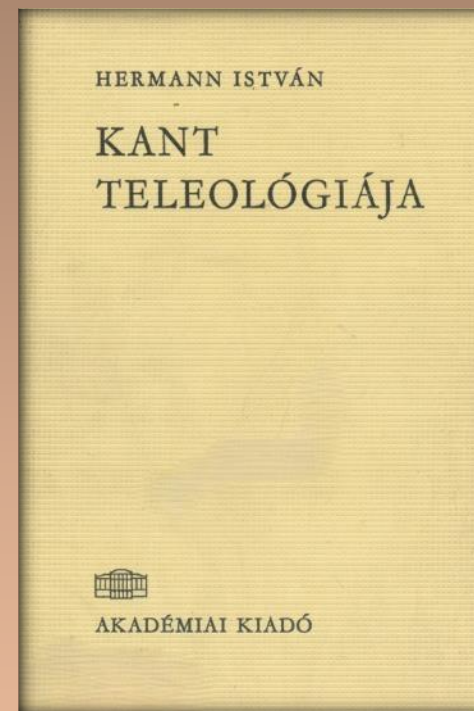
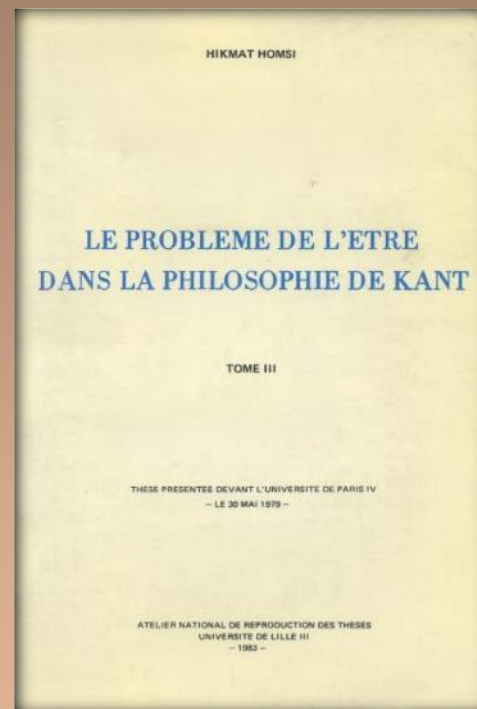
IB 206492

IB 212939

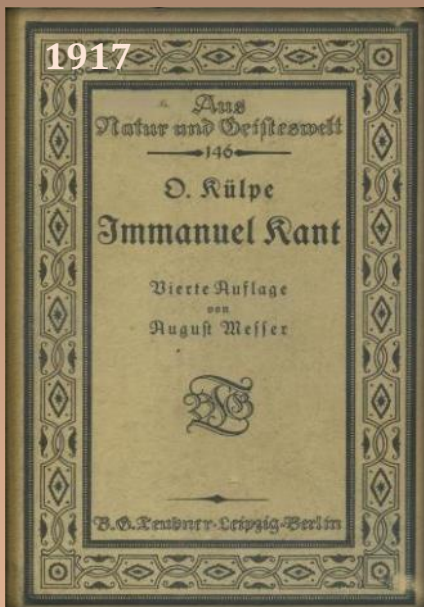
B 277014/1-3

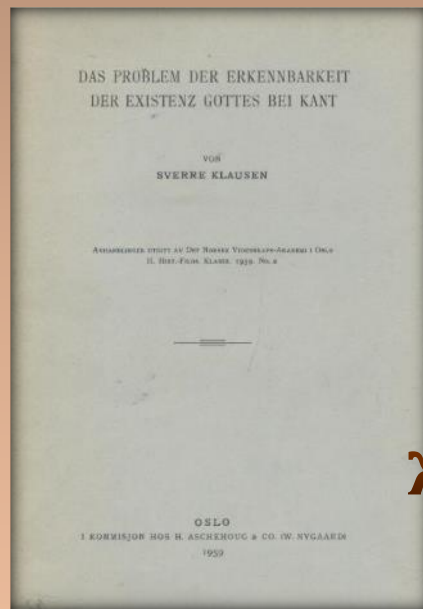
Австрійська бібл-ка N 8165

B 274114/1-3

IB 139673

IA 1756

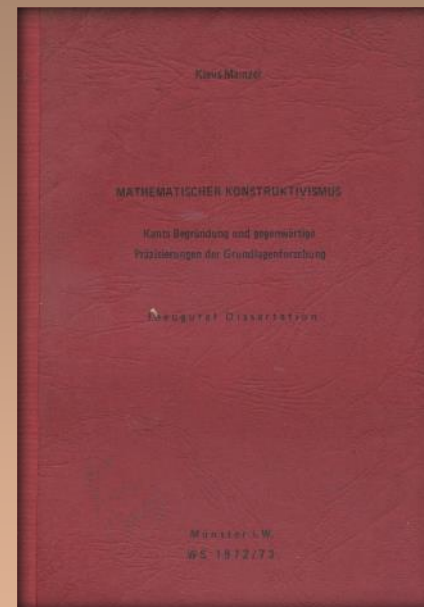
B 267812/II/1959/2

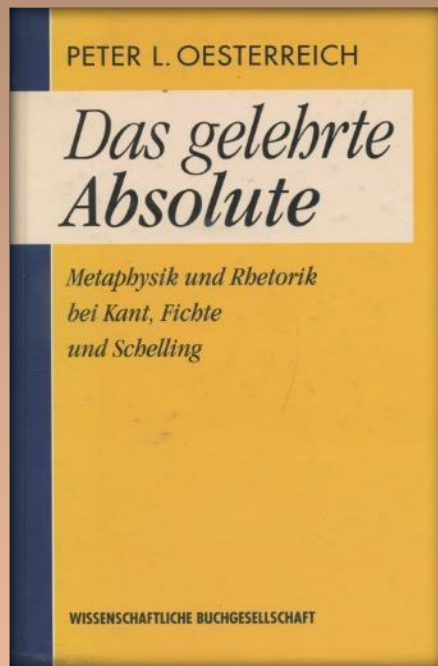
Ж 36581/L.N.77.3

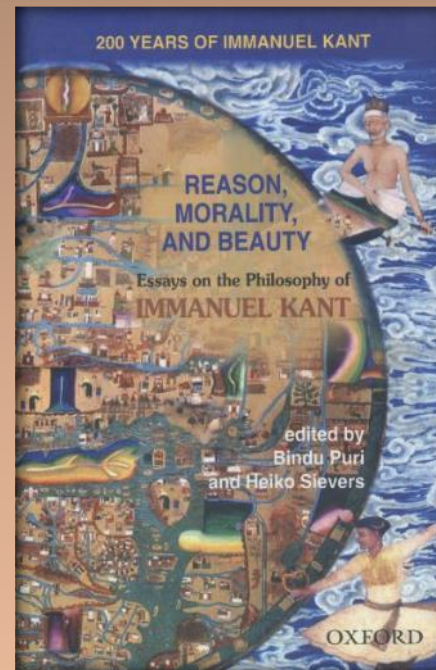
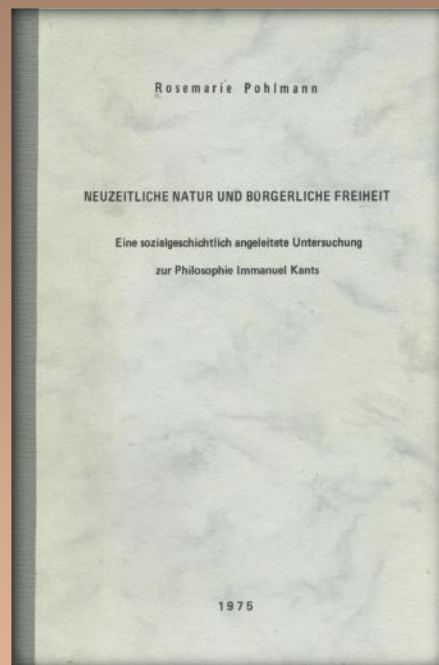
C 8398/1956/1

IB 151516

IB 154928

IB 212949

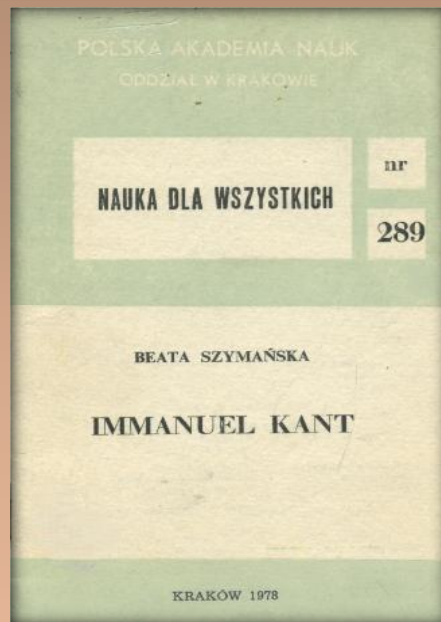

IB 56813

Австрійська бібл-ка N 3693

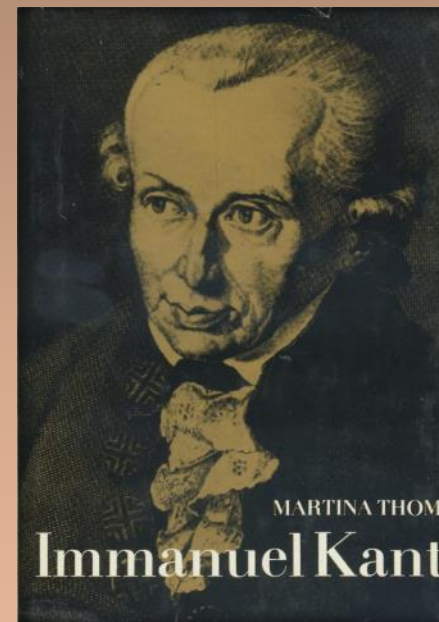
IB 206352

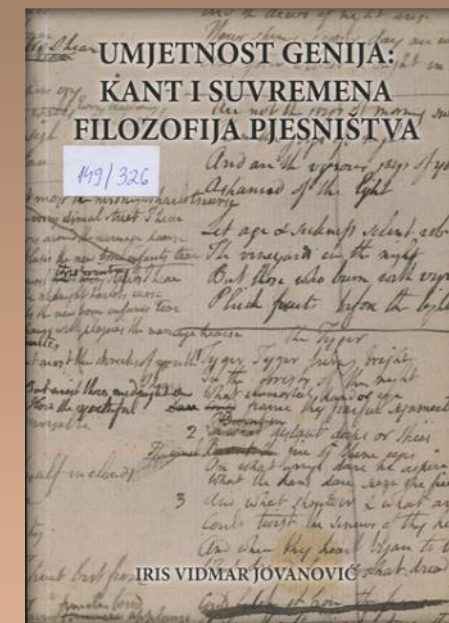
B 271041/289

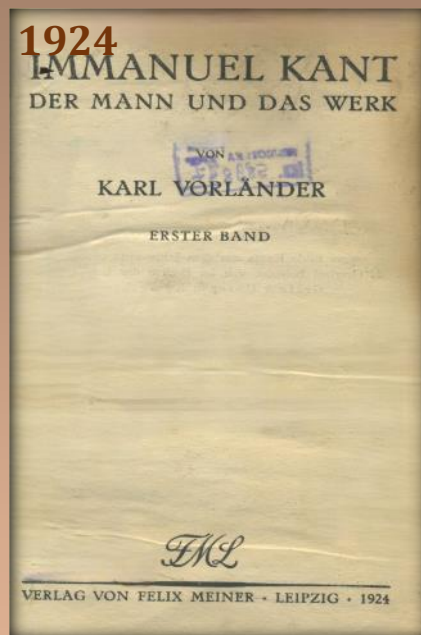
Китайська бібл-ка IB 217963

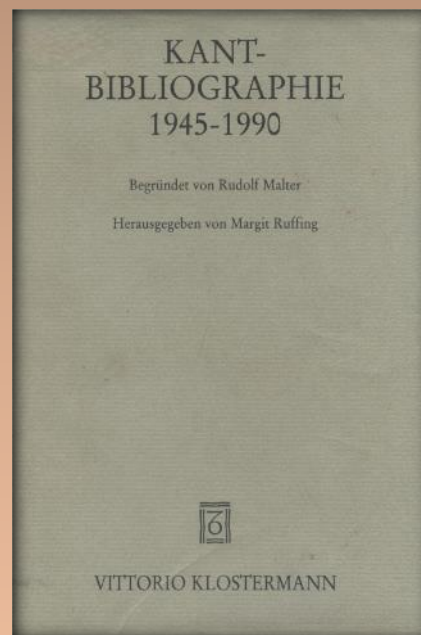
Козуб Л. N 365 in

IB 229449

B 119518/1

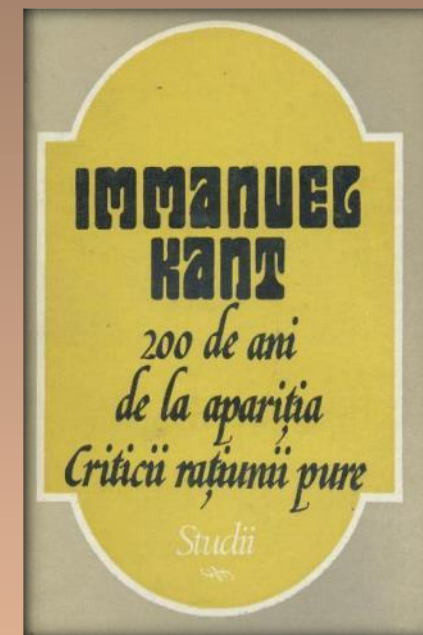
IB 197062

B 244983/4

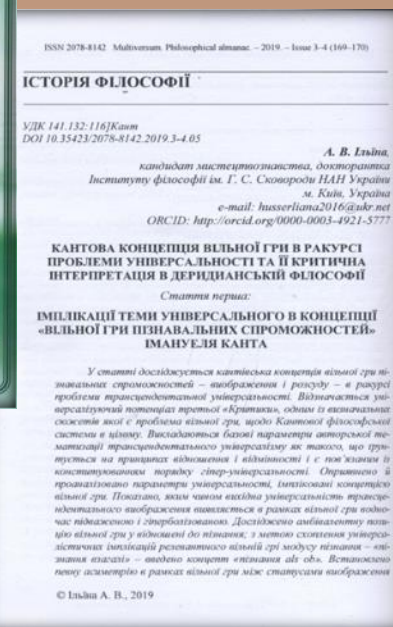
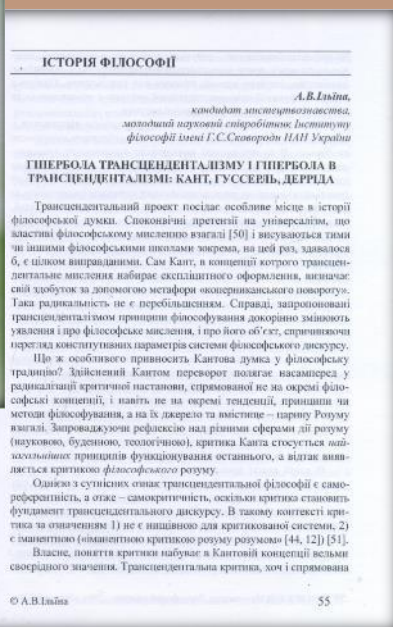

B 123157

IB 167084

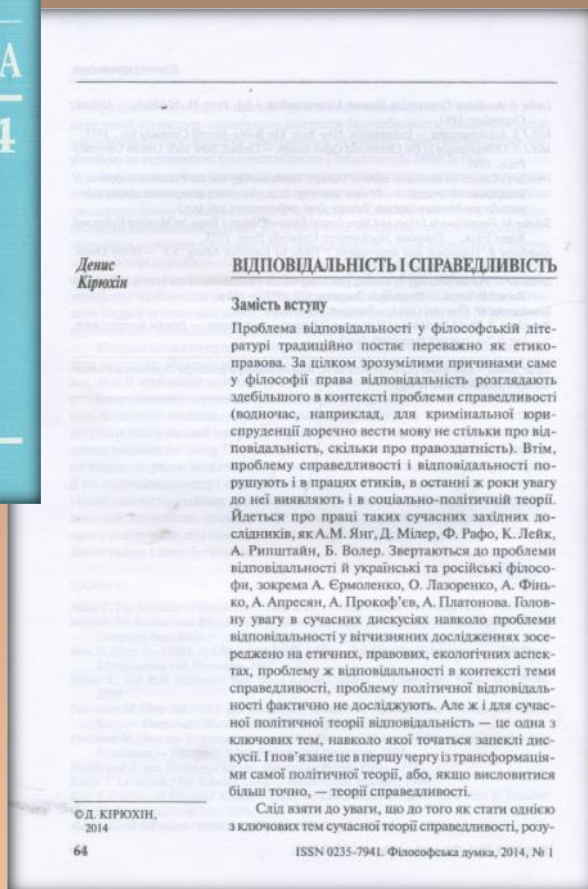
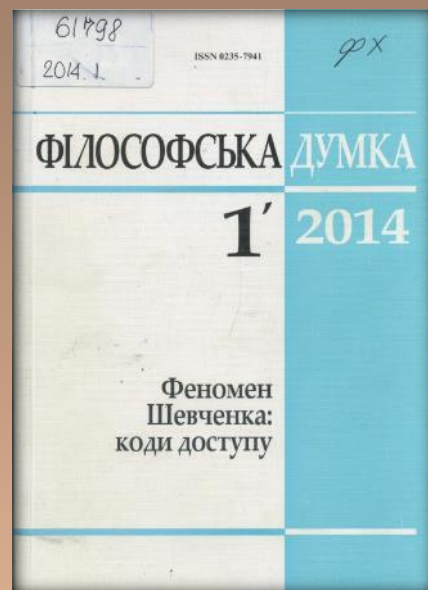
Статті в періодичних виданнях Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України

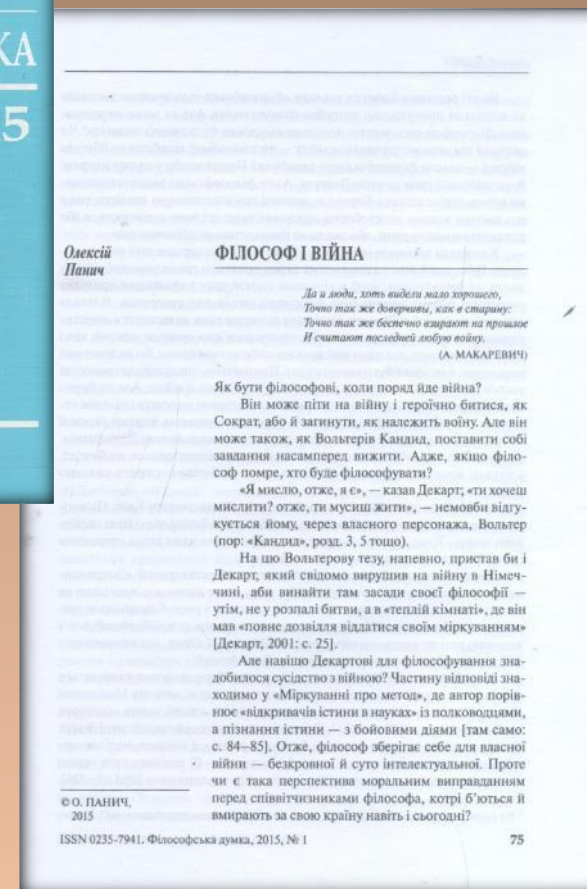
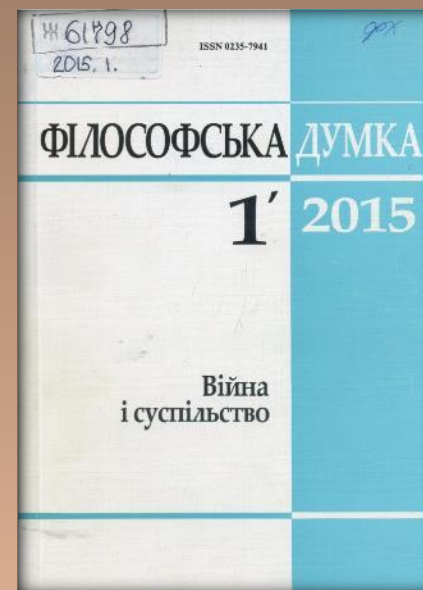
Ж 70616/2014/3

Ж 70616/2015/9-10

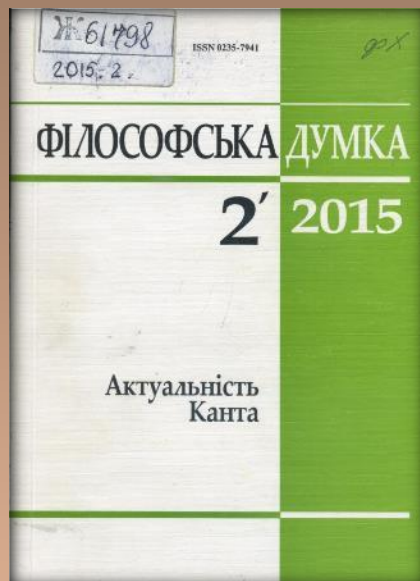
Ж 70616/2019/3-4

Ж 61798/2014/1

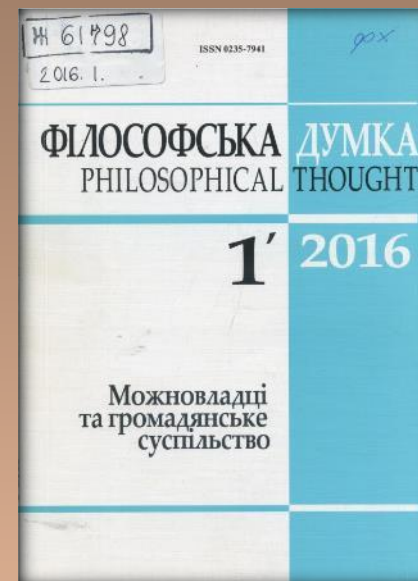

Ж 61798/2015/1

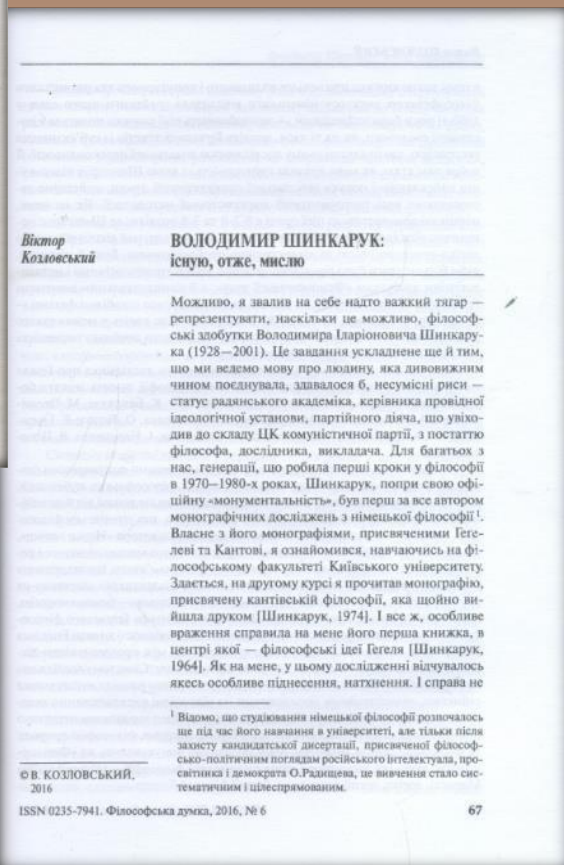
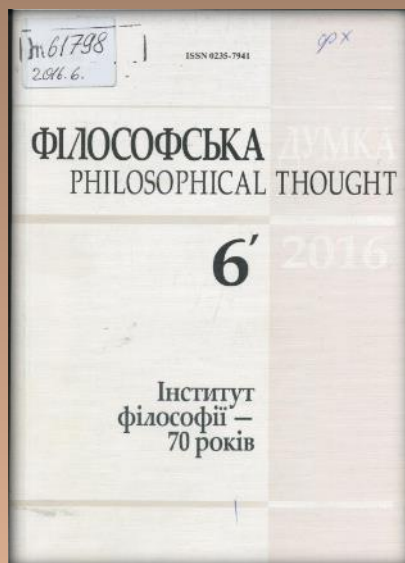
Зміст	
До читачів	4
АКТУАЛЬНІСТЬ КАНТА	5 Круглий стіл Кантівського товариства «Чи можлива історія філософії на засадах трансценденталізму? Пам'яті Рюль» (Миколай Минаков, Віталій Терлецький, Олег Ломо, Валентин Кебуладзе)
	15 Валентин Кебуладзе (Київ) Користь краси й автономія розуму
	21 Віктор Малаховський (Київ) Чи можлива антропологія як трансцендентальна доктрина: Кантові підлі
	39 Юрій Федоренко (Київ) Структура локалу трансцендентальної дедукції категорій
	50 В'ячеслав Циба (Київ) Кантине поняття правила і проблема мови
Про книги	67 Віталій Терлецький (Київ) Український погляд на Кантону антропології
ПОЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ	72 Анастасій Лей (Київ) Про актуальність концепту «впливності нації»
НА ВІЛНУ ТЕМУ	94 Марія Куцаєва (Харків) Мимовільні роздуми на вітнму тему, або Дещо про користь і невідповідність філософії, вчителів, політиків та перекладачів для життя
	95 Петер Слотердайк (Амстердам) Ти мусиш змінити спосіб життя (уривки з твору) (переклад з німецької М. Куцаєвої)
	107 Інтерв'ю Петера Слотердайка з головним редактором німецького філософського часопису «Philosophie Magazin» Вольфгангом Адлербергером (переклад з німецької М. Куцаєвої)
КИЇВСЬКЕ КОЛО	113 Віктор Малахов (Київ) Київ Олександра Довженка
Abstracts	118

Ж 61798/2015/2

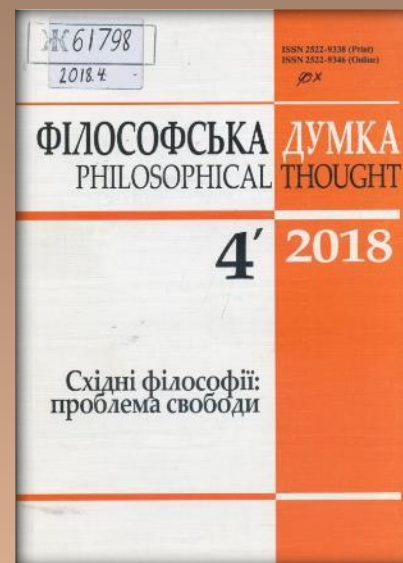

В'ячеслав Циба	КАНТ В АУШВІЦІ Звичайність та інституції ¹
Категоричний імператив Канта вимагає від суб'єкта моральної дії погоджувати у вчинку суб'єктивне воління та об'єктивну значущість норм. У певному розумінні вимога втілювати у сингулярному рішенні загальний канон правила, фактичні наслідки якого будуть обов'язковими для всього класу суб'єктів, здається, поставляє як надвимогу, непридатну для подолання рами людської чуттєвості. У цій статті я розгляну, чи можливий у межах критичної філософії шлях спростування такого скепсису засобами метафізики моралі. Засадовим для нас буде аналіз визначального для практичної філософії відношення понять гідності та публічності.	
Гідність як критерій моральної автономії	
Згідно з Кантом, джерелом гідності кожної розумної істоти є автономія її волі [Kant, AA IV: S. 436]. Зазначимо, що термін «гідність» (die Würde, die Würdigkeit) Кант уживав застосовно до людини на позначення самодостатності її моральної природи. Гідність має той, хто у своїх учинках реалізує ідею моральності, надіючи значущість вчинкам інших людей як носіїв свободи. Вітак гідність слід розглядати як критерій звичайності, відкритий для оцінки з погляду результатів моральної дії. Свобідна	
64	ISSN 0235-7941. Філософська думка, 2016, № 1

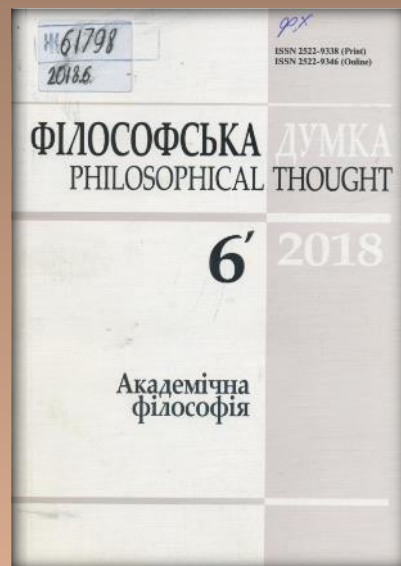
Ж 61798/2016/1

Ж 61798/2016/6

Ж 61798/2018/4

НАУКОВЕ ЖИТТЯ Лабораторія наукового перекладу

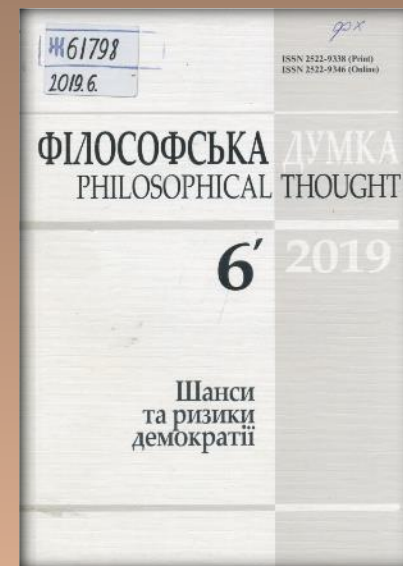
У цьому числі «Філософська думка» вміщено матеріал семінару «Лабораторія наукового перекладу», присвяченого українському перекладу твору Іммануїла Канта «Критика сили судження». Переклад представили перекладач твору Віталій Терлецький, Модератор семінару Валентин Кебуладзе. Експертами були Анастасія Єрмаченко та Ігор Бурковський. Семінар відбувся 4 жовтня 2018 року в бібліотеці Тетя-Інституту в Києві за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

ДО ТРЕТЬОЇ «КРИТИКИ» КАНТА

Віталій Терлецький: Хоча Кантову «Критику сили судження» (Kritik der Urteilskraft) традиційно залучують до корпусу «головних» критичних творів філософа, однак доводиться констатувати той факт, що порівняно з двома попередніми «Критиками» вона ще й досі залишається на маргінесі досліджень його творчості. Значною мірою це зумовлено, здається, такими змістовими складовими цієї праці, як естетика й телеологія. Втім, за ближчого розгляду її тематичний спектр виявляється набагато ширшим, включаючи, зокрема, філософію культури і навіть теологію. Найвагоміше те, що сам Кант розглядав її як завершення своєї «критичної справи», отже, планував і розробляв її у питоми систематичній перспективі, що неминуче тягнуло за собою певну ревізію вже сформованих засад трансцендентальної філософії. Оскільки змістова характеристика твору виходить за межі термінологічного семінару, доцільно зосередитися лише на низці понять і термінів третьої «Критики», переклади яких або залишаються досі неусталеними у вітчизняній традиції, або потребують деякого перегляду в контексті Кантової думки.

Насамперед переклад поняття «сила судження» (die Urteilskraft), що фігурує вже у заголовку твору, може викликати певні питання чи навіть непорозуміння. Не без впливу російськомовної традиції його здебільшого відтворюють як «здатність су-

© І. БУРКОВСЬКИЙ,
А. ЄРМАЧЕНКО,
В. КЕБУЛАДЗЕ,
В. ТЕРЛЕЦЬКИЙ,
2018

ARTICLES: ANALYTICAL PHILOSOPHY

Anna
Laktionova

UDC 167

CRITICISM, PERSUASION, RELATIVISM: CHALLENGING RATIONALITY

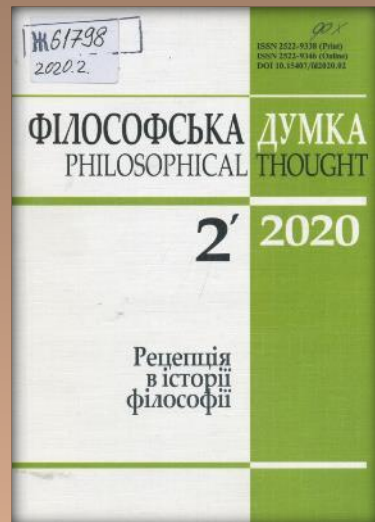
Philosophical elaborations always appeared to be done on a reflexive level of deliberations. Reflection can be understood as critique, questioning the grounds with the aim to realize what has been reflexively criticized. In such a way critique as a mean to avoid disadvantages of the reflected appears to be persuasive, but the other side of it could remain to be relativistic. On the other hand, rationality is often understood as reasonable capacity to find and maintain the most effective, optimized way of dealing with an issue. Challenges in different context could have supporting or undermining influence on what has been challenged. Criticism is considered as appropriate methodological step to attain rationality and avoid persuasion and relativism. But as the following text demonstrates attitudes of being critical, persuasive, rational, challenging and relative are often viciously confused in mostly hidden, non-reflexive way.

Philosophical elaborations are mostly done in style of critique at least as innocent analyses or as rough refutations of the criticized. There are divergent vectors of understanding of critique, different "voices of critique" [Boer, Sonderegger, 2012: p. 8]. Criticism goes in accordance with skeptical scientific attitude toward results of a research. The latter are to be achieved, presupposed, given as data and become to be verified or falsified, questioned by critique, analyzing etc. In this paper I intend to pick up some sample versions of philosophical criticism in order to establish some correlations with such alternative (or not) methodological attitudes as persuasion and relativism. In general, it seems plausible to maintain the opinion "that criticism and philosophy

© A. LAKTIONOVA,
2019

Ж 61798/2018/6

Ж 61798/2019/6

Події

ТЕОРЕТИЧНИЙ СЕМІНАР КАНТІВСЬКОГО ТОВАРИСТВА В УКРАЇНІ Віталій Терлецький

Кантівське товариство в Україні за сприяння кафедри філософії та релігієзнавства НаУКМА і за підтримки Українського філософського фонду 7 і 13 грудня 2019 року провело дводенний теоретичний семінар, присвячений метафорі «великого світла». Нагодою для такого заходу стала 250-та річниця від поєї в житті Імануеля Канта, яка, певно, спонукала мислителя до відкриття нових горизонтів філософського мислення і яка була закарбована філософом в одній нотатці: «Рік [1769] дав мені велике світло» (AA XVIII, 69)¹.

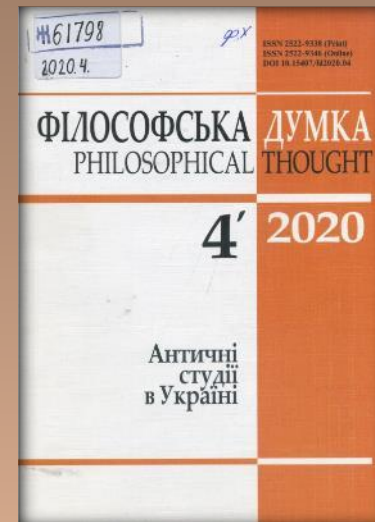
Перший день роботи семінару був традиційно кантознавчий, адже йшлося передусім про з'ясування змісту, історичних і систематичних передумов та значення цього висловлювання німецького філософа.

Віталій Терлецький, Голова Кантівського товариства в Україні, у доповіді ««Велике світло» 1769 року — концепт, контексти і дискусії» обґрунтував тезу про те, що слова Канта про «велике світло» можна інтерпретувати щонайменше у трьох різних контекстах, що їх так чи так підтверджують еволюція творчості мислителя, його листування і тематична спорідненість думок з іншими рефлексіями.

У контексті розроблення «пропедевтичної дисципліни» після 1770 року метафору «великого світла» можна тлумачити як певне осягнення. Це відбито у дисертації Канта через розмежування інтелектуальної і чуттєвої сфер мислення, себто таке розмежування, яке дало змогу розв'язати проблему метафізичного пізнання. До такого прочитання концепту спонукає низка чинників, насамперед тогочасне листування Канта з Йоганом Лямбертом і Маркусом Герцем. Його також підкріплює так звана автобіографічна рефлексія R 5116, де мовиться про суб'єктивний характер положень, які містять умови, «єдино лише за яких ми осягаємо або збагаємо предмет».

Найбільш відповідним цій метафорі видається інший контекст думки Канта, а саме теорія простору, що викладена в праці «Про першу півстау

¹ Цитати з творів Канта перекладено за академічним виданням творів філософа: Kant, I. (1928). *Gesammelte Schriften, Herausgegeben von der Preussischen Akademie der Wissenschaften* (Bd. XVIII). Berlin: Walter de Gruyter.

НА ВІЛЬНУ ТЕМУ

Есеї

Сергій ТАРАДАЙКО, кандидат філософських наук, письменник,
Запоріжжя
tarada@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8320-6447>

ІНША ФІЛОСОФІЯ

В есеї розглянуто дуже давній мотив, означений у Протагорі та скептици. Йдеться про ситуацію із апоріями, коли нам дано дві несумісні точки зору. Примітно, що скептики вважають їх однаково вірогідними та пропонують «утриматися від судження» і знерухатися до проблем, наближених до життя. Деяко подібне згодом описує й Кант і підкреслює: наше мислення потрапляє до задавань «антиномій», якщо намагається вийти за межі «досвіду» (Erfahrung). Але звідси, по суті, розпочинається вже теперішня філософія, що знерухалася до нового кола проблем, позбави відійти від умовності.

Ключові слова: апорія, антиномія, утримання від судження, досвід

Спочатку треба згадати ще Протагора, який висловлює дуже дивну й незвичну думку, мовляв, «про кожну річ однаковою мірою можна стверджувати щось одне і водночас щось цілком інше» (див.: [Сенека, 2017: с. 343]). Ця позиція, попри свою дивину, мала дуже далекі наслідки.

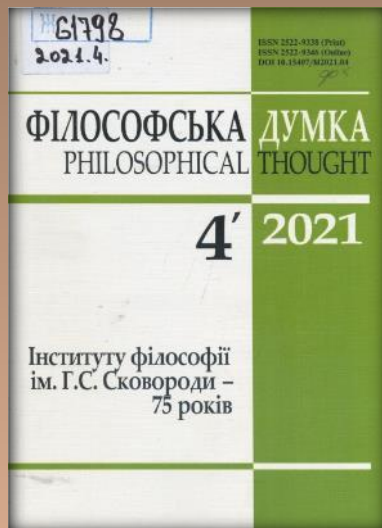
Звичайно, варто враховувати, що йшлося про найвідомішого софіста. Ті софісти були не надто прихильними до філософії й зосередили всі зусилля на майстерності мовлення. Що саме треба доводити, несуттєво, — головне тут отримати перевагу серед інших ораторів, а найкраще це пошити їх у дурні... Так і склалося враження, що важливий не зміст, а саме спосіб обґрунтування й доведення, тому навіть і протилежні, по суті, тези могли справді постати ніби рівно прийнятними.

Для класичного мислення це сприймалося наче виклик або насмішка. Крім того, треба згадати й Платона, що був і залишається, може, найбільшим авторитетом у філософії. Так ось у Платона зразу відчутне дуже критичне й прискіпливе ставлення до софістів. І найперше це закиди щодо прагнення заробити на викладанні цього мистецтва (бо в чому воно полягає, власне, незрозуміло). Не дивно, що в історії філософії, так само класичній, наші софісти послили не надто почесне місце.

Та насправді така логіка, де щось означають і так, і зовсім інакше, до глибокої несумісності, — це прикмета не тільки софістів. Адаже добре відома давня форма грецької думки, що називалась «апорія». За значенням йдеться про безвихідь у ситуації, де зішлись відмінні й несумісні способи мислення.

Ж 61798/2020/2

Ж 61798/2020/4

<https://doi.org/10.15407/rid2021.04.038>
УДК 1(091)

Віталій ТЕРЛЕЦЬКИЙ, кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу історії філософії України
Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
terletsy.v@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3212-043X>

ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ В ІНСТИТУТІ ФІЛОСОФІЇ

У статті проаналізовано доробок працівників Інституту філософії АН України, який стоїть дослідження німецької класичної філософії. Ідеологічно незантажені студії німецького ідеалізму в Інституті стали можливими лише після того, як його очолив Павло Копит. Київський університет імені Тараса Шевченка став тим осередком, із якого в першій половині 1960-х років виїхали всі дослідники німецького ідеалізму. Спочатку більшу увагу приділяли філософській системі Гегеля, що відобразилося в монографії В. Шинкарука (1964). У середині 1970-х років на передній план виступає критична філософія Канта, різні аспекти якої проаналізовано в колективній монографії «Критичні нариси про філософію Канта» (1975). На початку 1980-х років дослідники інтенсивно займаються «антропологічним матеріалізмом» Фюрбaha й публікують колективну монографію «Нариси про філософію Фюрбaha» (1982). Саме твори та ідеї Гегеля, Канта і Фюрбaha становили переважний предмет уваги дослідників Інституту, що відобразилося в численних публікаціях на сторінках часопису «Філософська думка». Натомість філософські системи Шелінга і особливо Фішера залишилися майже незнаними аж до 1991 року.

Ключові слова: німецький ідеалізм, Гегель, Кант, Фюрбах, Інститут філософії, історія філософії.

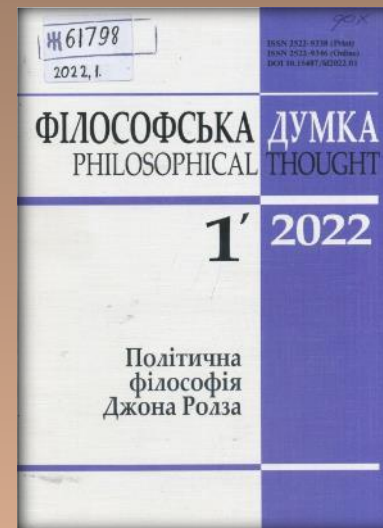
Ювілей заснування інституції — гарна нагода не лише критично оцінити досягнення і набуття, але також спробувати виявити певні упущення та згагання, що неминуче супроводжують діяльність будь-якої наукової установи. Це вагомо зробити не так для того, щоб вчергове продемонструвати, що і в нас було «щось», чим ми можемо пишатися, а передусім для того, щоб злати собі справу з того, який саме спадок ми маємо, що його нам залишили

Цитування: Терлецький, В. (2021). Дослідження німецької класичної філософії в Інституті філософії. *Філософська думка*, 4, 38—54. <https://doi.org/10.15407/rid2021.04.038>

38

ISSN 2522-9338. Філософська думка. 2021. № 4

Ж 61798/2021/4

НАУКОВЕ ЖИТТЯ Семінари

КАНТ І МЕТАФІЗИКА: ТРАДИЦІЯ І СУЧАСНІСТЬ Семінар Кантівського товариства в Україні

12 червня 2021 року Кантівське товариство в Україні організувало і провело online черговий семінар, цього разу присвячений настільки ж давній і контрверсійній, наскільки ж і дові дискусійній темі «Кант і метафізика». У західній частині участю брали науковці, незалежні дослідники, а також викладачі та студенти провідних вищих навчальних закладів України — Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка та Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Доброю нагодою для цього стало 240-річчя публікації «Критики чистого розуму» (1781) — тексту, який виявився парадигматичним для всієї філософії епохи модерну. Звісно, всі учасники заходу — як у дотепних, так і при обговоренні — не могли обійти мовчанням задум Кантової «Критики» як критики традиційної метафізики. Утім, не менш цікавими виявилися також інші теми: і еволюція Канта як метафізичного мислителя, і фундаментальна проблема співвідношення метафізичного і наукового знання, і місце метафізичної проблематики в контексті третьої «Критики». Особливо було відзначено інтерпретацію першої «Критики» Канта в сучасному американському кантіанстві. Нижче публікуємо дотепні тих учасників, які дали згоду на оприлюднення своїх матеріалів.

Віктор КОЗЛОВСЬКИЙ, кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Кант про точки дотику метафізики і науки

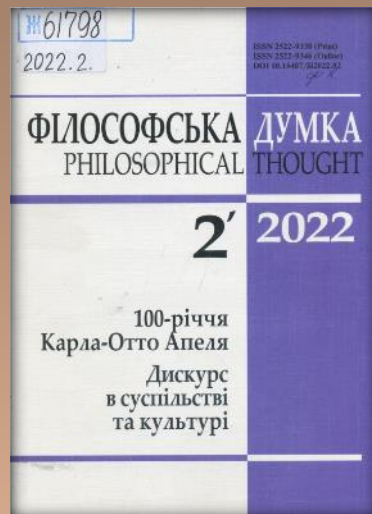
Розпочну свій виступ з відомої нотатки Канта (так званої рефлексії R. 5681), ремарки, про яку багато написано. Тож Кант пише: «In aller philosophie ist das eigentlich philosophische die metaphysik der Wissenschaft. Alle Wissenschaften, worinn vernunft gebraucht wird, haben ihre Metaphysik». (AA XVIII, 326)¹. Кант пише, що метафізика постає тоді, коли наука послуговується розумом. У всіх науках, де «діє» розум, з необхідністю з'являється метафізика. У нотатці 5680 Кант формулює підстави того, про що йдеться у нотатці 5681. Кант пише: «I. Von principien der Reinen Vernunft: transscendentalphilosophie. 2. *Metaphysica applicata* auf objecte: Natur und Freyheit» (R. 5680, AA XVIII, 326). Як бачимо, Кант підкреслює можливість застосування метафізики до двох предметних сфер — природи і свободи. Власне ці дві нотатки є квінтесенціями «Критики

¹ Тут і далі всі посилання на праці Канта наведено за академічним виданням творів філософа (AA). «Критика чистого розуму» цитується традиційно: KrVA — перше видання (1781), KrVB — друге видання (1787).

ISSN 2522-9338. Філософська думка. 2022. № 1

155

Ж 61798/2022/1

На шляху мислительно-реалістичного когнітивного розуму
і у захваті перед безстрашними, величними українцями
та українцями з президентом Зеленським,
які борються за свободу Європи.

УДК 141.78

Дитрих БЬОЛЕР, доктор філософії (габлітований), професор,
почесний голова Центру Ганса Йонаса в Берліні,
12249, Берлін, Малтесерштрассе, 74-100
hans-jonas-zentrum@fu-berlin.de

ЄДНІСТЬ РОЗУМУ ТА ЙОГО ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗА КАРЛОМ-ОТТО АПЕЛЕМ*

У статті йдеться про одну з найважливіших проблем у сучасній практичній філософії, зокрема у філософії К.-О. Апеля — проблему розуму. Ця тема розробляється у парадигмі комунікації та етики дискурсу. У розвідці показано відмінність теоретичного розуму у філософії І. Канта та у філософії трансцендентально-прагматика, де розум отримав інтерсуб'єктивний. У зв'язку з цим тема розуму конкретизується в таких поняттях, як комунікація, аргументація, дискурс. В архітектоніці трансцендентально-прагматичного дискурсу постає як мовленнєвий акт, пов'язаний з аргументацією. У термінах комунікативної філософії, трансцендентальної та реальної комунікації актуалізовано також проблематику єдності теоретичного та практичного розуму, теоретичної та практичної філософії. Такий підхід поширюється й на поняття «спільноти», яка не є істинною усвідомленою суб'єктом, а є мовною «доїмкою». Вона завжди є інтерсуб'єктивною віртуальною комунікативною партнерою реальної спільноти людини і дієвицею, а регулятивною ідеєю постає трансцендентально-прагматична спільнота. У світлі трансцендентально-прагматичного обґрунтування розуму розглянуто також проблему граничного обґрунтування моральних норм і цінностей, що корелює з консенсуальною теорією істинності знання та промисливості моральних норм. Вкрай важливим є також дослідження проблематики застосування моральних нижчеістинностей в умовах морально несприятливого світу, зокрема в умовах російської агресії проти України.

Ключові слова: аргументація, дискурс, граничне обґрунтування, комунікативна спільнота, розум, практична філософія.

1. Розум: пов'язане зі спілкуванням Апелєве «зняття» класичного поділу теоретичного та практичного розуму, теоретичної та практичної філософії / моральної філософії

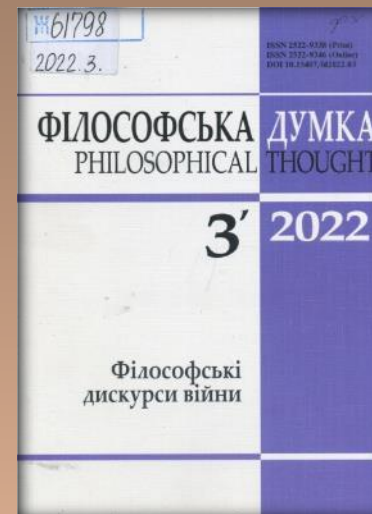
Засадниче положення Карла-Отто Апеля полягає в тому, щоб «через рефлексію в дискурсі про дискурс», тобто через увагу до аргументації у процесі аргументації, якщо не добути, то принаймні передбачити доведене знання,

* Переклад з німецької Анатолія Єрмоленка.

Цитування: Бюлер, Д. (2022). Єдність розуму та його диференціація за Карлом-Отто Апелем. *Філософська думка*, 2, 7—22.

ISSN 2522-9338. Філософська думка. 2022. № 2

7

Есеї

Отфрід ГЬОФЕ, професор,
очільник дослідницького центру політичної філософії
в Тюбінгенському університеті імені Ебергарда і Карла,
72074, Тюбінген (Німеччина), пл. Брата і сестри Шоль
f_dumka@ukr.net

ЧОМУ МИР ВСЕ Ж ПРЕВАЛЮЄ?¹

Найвпливовіший мислитель Просвітництва Імануїл Кант є автором трактату про війну та мир «До вічного миру», й досі неперевершеного в царині філософії держави та права. Цей твір і сьогодні допомагає глибше осмислити проблему поточної війни, а також відповісти на радикальне питання: чому між людьми має бути мир, а не війна? Стираючись на думку Канта, який бачив свою теорію миру наслідком на розумному, «чужинському» єврействі, автор есею робить такі висновки у відповідь на це питання. По-перше, війна не лише руйнує добродіт людей, вона порушує справедливість. По-друге, держава як інституція, що характеризується суверенітетом, не належить нікому. Тому ніхто, зокрема й президент Росії, не може вимагати від президента України передати йому країну чи якусь її частину. По-третє, авторитарні держави, такі як Росія, повинні дозволити своїм людям те, що називається демократією. А саме — визнавати фундаментальні права людини у повсякденні з поділом публічної влади, щоб громадяни були спроможні діяти та працювати без залякування і корупції.

Ключові слова: Імануїл Кант, війна, мир, справедливість, держава, демократія.

Війна не буває випадковою, як і мир. Праці Канта показують, що для цього потрібно.

Останніми роками точаться гострі дискусії про те, чи був Імануїл Кант расистом². З іншого боку, питання про те, чи був найвпливовіший мислитель Просвітництва найвищим утопістом миру, видається не вартим дискусії, хоча з огляду на війну в Україні це — актуальна тема. Натомість пасажі з расистським відтінком потрібно довго розшукувати у творчому доробку Канта. Філософ з Кенігсберга написав власний, неперевершений і донині в царині філософії держави та права трактат про війну і мир: «До вічного миру».

¹ Есеї Отфрیدا Гьофе «Worum herrscht jemals Frieden?» надруковано у «Neue Zürcher Zeitung», одній із провідних газет у німецькомовному світі, 2 квітня 2022 року.

² Автор має на увазі міжнародні дебати останніх десятиліть, переважно в соціальних мережах зі спростованою аргументацією, з питань історичної відповідальності видатних державних постатей та дієвців культури за висловлювання та підтримку расистських поглядів. Незважаючи на спроби звинуватити Канта у подібних поглядах, за ближнього вивчення такі звинувачення втрачають ґрунт під собою. Звернення Канта до великої теми «вічного миру», стверджує Гьофе, є крізь світлінням його принципного космополітизму та дотримання гуманістичного погляду щодо рівності людських спільнот за всіх їхніх культурних відмінностей (прим. перекладачки).

ISSN 2522-9338. Філософська думка. 2022. № 3

III

Ж 61798/2022/2

Ж 61798/2022/3

Використано матеріали:

Іммануїл Кант (Електронний ресурс). – Вікіпедія. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Іммануїл_Кант

О. М. Мироненко. Кант Іммануїл (Електронний ресурс). – Енциклопедія історії України. -
Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kant_I

Книжкова виставка підготовлена Відділом соціокультурної діяльності
Всі права захищені © ВСКД НБУВ
провідний бібліотекар Білецька Л. Д.